

ԱԶՆՏ ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ

ԹԻՒ 3, 7, 16

ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

ԸՆԴԱՐՁԱԿ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԳԱՐԱՆ

Ա. Բ. Գ. ՀԱՏՈՐ

Բ. ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԿԸ ԲՈՎԱՆԳԱԿԷ

Ազգային, յեղափոխական, սիրային և գուարճային

250 ԵՐԳ

նաև պատկերներ և ձայնագրություններ

ԶԵՆՈՒՄ

4
1
5
2
7
1

8

ՊՐՈՒՇ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ն. ՇԱՆ-ՊԱՆՈՒՆՆԱՆ

Կ. ՊՈԼԻՍ

1909

ԸՆԴԱՐՁԱԿ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԳԱՐԱՆ

Գ. ՀԱՏՈՐ

ԿԷ ՊԱՐՈՒՆԱԿԷ ԲԱԶՄԱԹԻԻ
ԱԶԳԱՅԻՆ, ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ, ՍԻՐԱՅԻՆ
ԵՒ
ԶՈՒԱՐՃԱԼԻ ԵՐԳԵՐ

ՀՐԱՏԱՐԱԿԻԶ
Վ. Լ. Պ. ԶԱՐԳԱՐԵԱՆ ԵՂԱՐԲ
Կ. ՊՈԼԻՍ
1909

Ը Ն Դ Ա Ր Զ Ա Կ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԳԱՐԱՆ

Ի ՎԵՐԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՏՐԻԱՐՔՈՒԹԵԱՆ ԿՈՍԱՆԴՆՈՒՊՈԼՍՈՅ

ԱՄԵՆ. Տ. ՄԱՏԹԵՈՍ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԻԶՄԻՐԼԵԱՆԻ
ԱԶԳԱՆՈՒԷՐ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ՀԱՅՈՅ ԹՈՒՐԿԻՈՅ

ԸՆՏՐԵԱԼ ՅԱՄԻՆ 1908 ՅՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 22

Ի ԴԻՄՍՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆՈՒԹԵԱՆ

Յօրինեց

Եղանակեց

ԱՆԶԱԿ Ա. ԽԱՆՃԵԱՆ

ԱՐԻՍԱՏԱԿԷՍ ՔԶՆՅ. ՇԻԱՐԼԵԱՆ

Ահա՛ դարուն գեղածիծաղ փրկութեան,
Նորափետուր կուղայ սիրել մեր վրան
Բիւր բարիքներ, ո՛ր Հայ եղբարք համօրէն,
Ոյց կ'ըզձայինք մեր սրտերուն խորերէն:
Յնձամք հոգւով կաթողին,
Փառք վերերգեմք մեք յերկին:

Հայր մ'ունէինք գորովալիր՝ բարեգութ,
Ոլուած մազմէ՛ ձեռքերով վատ՝ ժանտաժուտ.
Հայր հոգեւոր անձնաղիր իւր Հայ հօտին,
Ահա՛ փառքով դարձաւ իւր պերճ գահ կրկին:
Յնձամք ելին:

Օրէնք, սահման, սէր, միութիւն, ազատ կեանք
Բերաւ նա մեզ գերդ փառջ ծաղկանց երկնեւրանդ.
Մեր Վեհափառ Տէր Մատթէոս Սրբազան,
Կեցցէ՛ յաւերժ, կեցցէ՛ փառօք անսասան:
Յնձամք ելին:

ՏՊԱՐԱՆ ԵՒ ԿԱԶՄԱՏՈՒՆ

Օ. ԱՐՃՈՒՄԱՆ

№ 8

1-218091

Եկէ՛ք ուրեմն ե՛րբարք մեր Հօր գահուն շուրջ
 Բոլորուելով ուխտենք սրտով՝ սիրով լուրջ,
 Զանալ, գործել յօգուտ Ազգին, Հայրենեաց,
 Փայլել ուսմամբ, յառաջ գիմնել քաջընթաց:
 Յնծամք եւլն:

Ո՛վ Հայր մեր, հայր ծընելաւոր վեհօգի,
 Վիշտ, ցաւ, կնճիւռ, հող տրամութեան ա՛լ հեռի.
 Աջդ հայրական մեզ հովանի՝ պահապան,
 Օրհնէ՛ յաւէտ քո որդիներդ համերամ:
 Որք կը գոչեն, յաւիտեան
 Ապրի՛ Հայր մեր Իգմըրեան:

Ե Ր Գ

Հայեր, մրնչեւ ե՞րբ արտասուենք,
 Լանք յուսահատ, յիշենք, հեծենք.
 Կընծ անկ է ողբալ, կոծել,
 Մեզի՛ քրքախնք, արտասութեան թանկել:

Կ'ուզենք փրկութիւն,
 — Սիրենք գիտութիւն.
 Սիրենք միութիւն,
 Եղբայրսիրութիւն.
 Սիրենք Հայութիւն,
 Սահմանադրութիւն:

Միթէ ողբով կ'անգնին, Հայեր,
 Մեր բազմադգի աւերակներ.
 Արի՛ կեանք, գործենք փութով,
 Լո՛յս ծաւալենք ջերմ հասնդով:
 Կ'ուզենք փրկութիւն, եւլն:

Թող մեր աչեր հո՛ւր արձակեն,
 Ու մեր լանջեր թընդան, արուին.

Երակաց մէջ, փոխան արեան,
 Հայրենատէր բո՛ցք ընթանան:
 Կ'ուզենք փրկութիւն, եւլն:

Անցա՛ն, անցա՛ն սուգի՛ դարեր,
 Մէր, յոյս ու լոյս խայտան յեթեր.
 Օ՛ն, շարժեցէ ք, ճակատք արի,
 Զարթի՛ք, ստիւժք Հայաստանի:
 Կ'ուզենք փրկութիւն, եւլն:

1872 Մայիս 12

Մ. ԶԵՐԱԶ

Պ Ա Ր Ե Ր Գ

Հայկազունք պար բունենք,
 Թեւ ի թեւ օն ելնենք.
 Յնծութեան ձայներով,
 Եւ զուարթ կրդերով:

Զի ահա ի նոր բաղդ,
 Զայն կուտայ երկինք արդ.
 Ի սուրբ կոչում ուխտեմք հաստատ,
 Անձնուէր դո՛ւ պատրաստ:

Ա. Պ. Պ. ՓԱՓԱՋԵԱՆ

ԱՌ ՄԱՅՐՆ ՆԱՅԱՍՏԱՆ

Երկիր քաջազանց, քանի՛ սուգ աչեր,
 Յօղեցին լալեօք քու քաղցրիկ հողեր.
 Քանի՛ լուռ հառաչք սրբափայ խոչերէն,
 Անձկաւ քեզ թըռան օտարաց երկրէն:

Դառն է, ո՛հ, զաւակաց մօր գրբիէ կորզիլ.
 Եւ դառնագոյն՝ մօր անդաւակ ծիւրիլ.
 Այլ այն ձեռքն որ քեզ տապալեց զահէդ,
 Կարող է զըլծով կանգնել անկումէդ:

Քամեցիր լլուխի ի սպառ դառն բաժակ,
 Լրացաւ Երկնից կէտ ցառման վերիժակ.
 Տե՛ս սիրուն, որդիքդ ձեռք ձեռքի տուած՝
 Գնան յառաջաքայլ ուժով օրինաց:

Համբար սուրբ ի շուրթն, սէր վատ ի սրբախ.
 Դիման արտիւն քեզ ո՛չ յուսով անտախ,
 Թէ սոյն ձեռքն որ քեզ տապալեց գահէդ,
 Կարող է գլխով կանգնել անկուսէդ:

Ք. ՆԱԶԱՐԵԱՆ

ԵՐԳ ՇՂԹԱՅԱԿԱՊ ՀԱՅՈՑ

Ի գո՛ւր են ի գո՛ւր, բըռնաւոր,
 Ըսպտանալիք քո ամենայն.
 Ո՛չ, քո չըղթայք չեն զօրաւոր
 Յընկճել զողիս մեր Հայկական:

Ըզմարմին, միայն զայս մարմին
 Կարեն գերել՝ քեզ ի նախատ.
 Սակայն ոգիք մեր երկնային՝
 Սիրտք Հայկազանց են միշտ ազատ:

Ազատ են, ազատ մեր լեզուք,
 Մաղթել բզշանթա Սրբարութեան
 Ի գլուխ ձեր, ո՛վ արիւնարբուք՝
 Որ աւերէք ըղՀայաստան:

Ի դժժոխս անկցին թշնամիք,
 Անհետացին մինչ յաւիտեան,
 Կեցցեն Սրբայ և Հայրենիք,
 Կեցցէ անմահ մերս Հայաստան:

Խ. Ե. ՆԱՐ-ՊԷՅ

ՀԱՅՐԵՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

Տո՛ւր ձեռդ, եղբայր, ժամ է զարթելու
 Ժամ է ժամ յառաջ ոտքի ելնելու.
 Մօտ է վախճանին հայերուս օրհաս,
 Լինել չլինել մեղնից է կախուած:

Տո՛ւր ձեռդ, եղբայր, հերիք համբերենք
 Հերիք օգնութիւն ուրիշից հայցենք,
 Մենք ենք տանջուողը, մենք հարչարուողը
 Մենք պիտի լինինք մեզի փրկողը:

Մեր վեհ հայրենիք զարերով ճշոււած
 Դարեր շատ ու շատ մեր արեամբ ներկուած
 Պահանջէ մեղնից արիւնով ներկել
 Թշնամու արեամբ լեռներ ու դաշտեր:

Շտապիր, եղբայր, ա՛ռ, ահա քեզ գէնք
 Սըրանով միայն փրկուելու ենք մենք,
 Այս է գործածում մեր գէժ թշնամին,
 Այս պիտի լինի պաշտպան մեր անձին:

Շտապիր, եղբայր, ի դաշտ պատերազմ
 Սպասում է քեզ թշնամին մեր կազմ,
 Աշխարհի սկզբից ամբողջ մարդկութիւն
 Այն տեղ է գտել իւր ազատութիւն:

Այն տեղ է քո կեանք, այն տեղ է քո մահ,
 Ելի՛ր ընդ առաջ, ելի՛ր դու անահ,
 Սրբարութիւն է գործին նշանակ,
 Այն տեղ կը կանգնէ նա իւր յաղթանակ:

Շտապիր, քանի դեռ չէ անազան
 Քեզ կը հետեւի ամբողջ Հայաստան,
 Ազատութիւն է գործին դրառակցն
 Այն տեղ կը տոնաս պսակ պատուական:

ՎԱՆԵՑԻ ՈՐԲԻ ԵՐԳԸ

Արեւ, արեւ, դուրս ելիր,
Աչքդ ունքդ ինձ ցոյց տուր.
Ցրտից ձանա դողում է,
Չպլախ որբիս տաքացուր:

Հօրըս մօրըս սպանաւ
Քաֆիր քուրդը, ուր գրնամ.
Փարս չունեմ փայտ առնեմ,
Օճախ վառեմ տաքանամ:

Արեւ արեւ, շուտ արա՛,
Բուք բօրանը դալիս ա.
Էս օր ցրտից որ մեռնեմ,
Էլ արեւդ ինչիս ա:

ՍԻՄԷՈՆ ՍԱՓԱՐԵԱՆՑ

ԽԱՒԱՐԵԼ ԵՄ ԻՆՉՊԷՍ ԳԻՇԵՐ

Խաւարել եմ ինչպէս գիշեր,
Իմ չորս կողմն է փոթորիկ.
Չունեմ ես սէր, չունեմ ես սէր,
Ես սիրում եմ իմ հայրենիք:

Այնտեղ անթիւ անբաղդ մայրեր,
Որդեկորոյս ծնողներ,
Եղբայրազուրկ անթիւ քոյրեր,
Թափում են յորդ արցունքներ:

Ինձ մի սիրեր, ինձ մի սիրիր.
Ես չառ ու չառ փոխուել եմ.
Առ թաշկինակդ աչերդ սրբիր.
Ես քեզ սիրել կարող չեմ:

* Մնաս բարեաւ իմ աչքի լոյս,
Սէրդ լինի ինձ խրախոյս,
Այդ արտասուքը ես պիտի թափեմ
Որ իմ ցաւերս սփոթեմ:

Այս տուէ՛ք ինձ մի քաղցր քուն
Կեանքից հեռու պանամ.
Այն աշխարհը ուր խնդուիւն
Ուր սէրն է միշտ անթառամ:

ԽԱՆԻ ԵՐԳԸ

Լուսին չկար, մութ գիշեր էր,
Մի խումբ կ'երթար արագ արագ,
Տեսնաք որ քաջ Խանի խումբն էր,
Ձինուտն էին բոլոր նրանք:

Կեանքերը ազդին նուիրած,
Կարիճ Խանն առաջ ընկած.
Գնում էին Տաճկաց սահման,
Թըռչում էին ինչպէս կրակ:

Հրացանները ուսերին,
Դրօշակը պարզել էին.
Գնում էին ուրախ զուարթ,
Ազատութիւն երգում էին:

Մութ անտառից անցնում էին.
Ամեն մէկը առիւծ էին.
Նժոյգ ձիանց վրայ նստած,
Մերկ սրերը քաշել էին:

Երբ քաջ Խանը ելաւ Բոսան,
Թնիթանթներ արձակեցին.
Հայ քաջերի մօսմաներից
Գնդակները զոռզոռացին:

Ահեղ կռիւն ահա սկսեց,
Երկու անյաղթ թշնամնաց մջջ.
Թուրք զօրքերին զիմադրեցին,
Փառաց պսակ վատտակեցին:

Երբ քաջ կանը հրահանգ կուտար,
— Արի՛ք առիւծներս իմ քաջ .
Մտան թշնամու խիտ շարքեր,
Կտարեցին ձախըն ու աջ :

Երբ քաջ կանը «ուռա՛յ» գոռաց,
Թշնամիքը մոլորուեցան,
Հաղարաւոր տաճիկների
Գլուխները ջախջախուեցան :

Ջերմ եռանդով կուռում էին,
Սրտերումը կար շատ պահանջ,
Փախչում էին տաճկաց զօրքեր,
Չէին կարող կանգնել առաջ :

Կեցցէ՛ կանը իւր խմբովը,
Սարսափ թողեց Բառենումը,
Երեք օր ու զիշեր կռուեց,
Աչքերիցը կտրեց քունը :

Հայաստանի հողի վրայ,
Քաջը թափեց իւր արիւնը,
Միճաղ, յիշէ՛ չր մոռանաւ,
Կարիճ կանի Քաջ անունը :

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳ

Իմ գլխու ֆութէն կիտամ
Դէ՛ խանա ծամթեւն ի ծովէն .
— Լողւորի մէկ լէ ես եմ
Ձեմ խանա ծամթեւն ի ծովէն :

Իմ գլխու չամբար կիտամ
Դէ՛ խանա ծամթեւն ի ծովէն .
— Լողւորի մէկ լէ ես եմ
Ձեմ խանա ծամթեւն ի ծովէն :

Եար ունի եար ունի, Եարս ի եօթն ականք ունի .
Եար ունի եար ունի, եօթ լէ գացած բանելու .
Եար ունի եար ունի, նախրազնէն ուռի ծառ .
Եար ունի եար ունի, ինձոր թալեմ արի տար .
Եար ունի եար ունի, ինձոր կէս խածած էր .
Եար ունի եար ունի, չորս բոլորն արծրթած էր .
Եար ունի եար ունի, սղբէրս ուղեց չը տուի .
Եար ունի եար ունի, անուշ եարի զրկած էր :

Իմ խազի շապիկ կիտամ
Դէ՛ խանա ծամթեւն ի ծովէն .
— Լողւորի մէկ լէ ես եմ
Ձեմ խանա ծամթեւն ի ծովէն :

Իմ դօշի սրտնոց կիտամ :
Իմ թեւի թեւնոց կիտամ :
Իմ վզի վզնոց կիտամ :
Իմ երեսի ճրթիկ կիտամ :
Իմ սերսուփի ծամեր կիտամ :
Իմ մէջտան ճակատ կիտամ :
Իմ կամար ունքեր կիտամ :
Իմ ֆինջան աչքեր կիտամ :
Իմ մեղրիկ բերան կիտամ :
Իմ բոլոր յերես կիտամ :
Իմ շարմաղ ձեռքեր կիտամ :
Իմ սիփտակ դօշ քե կիտամ :
Իմ բօյն ու բուս լէ կիտամ :

Իմ ծամր ծանրութեանէն
Խամթեւ կարէ ընկէ ի ծով .
Իմ ծամթեւն խան տուր ի զիս
Քու ջըհէլ արեւն յախով :

Իմ չուխտակ աչիշ վրայ
Ծամթեւը հանիմ խտամ քրդի .
Եր կիտայ էն օրն Աստուած
Օր երանիկ խտան մզի :

Ի Մ Ա Ր Տ

Բաւ է որդեակք այսքան տարի
Շղթայակապ տանջուեցանք .
Մենք դէպի մահ, Սղտաութիւն
Զեռք ձեռքի տանք, սղտանք :

Ելէք աղերք, դէհ, չարութեցէք,
Մինչ վերջ գերի պիտ' կենանք,
Պաղ սեւ հողին լինինք բաժին
Կամ թէ տօնենք յաղթանակ :

Ի դէհ, եղբայր, ե'լ քաջ արի',
Կուրծքդ դէմ տուր առաջի .
Շարժէ բազուկ դու ֆեղայ
Թող սարսույ թշնամին :

Յառաջ, եղբայր, պարզէ դրօշակ,
Թող որտան Մօսիններ,
Եւ քո գոչիչ աղատական
Թող դըրդան լեռներ ձորեր :

Ժ Ո Ղ Ո Վ Ր Դ Ա Կ Ա Ս Ն Ե Ր Գ

Գացէք, տեսէք, ո՞վ է կերել զէծ .

— Գացինք, տեսանք, գէլն է կերել զէծ :

Գէլն է զէծուն

Էծն զարկուն,

Տիկ զարեւուն,

Հալալէ կրմօ, հալալէ,

Հալալէ, ջալօ', հալալէ :

Է'ս ինչ քաֆուր դարու հառանք, հալալէ,

Էս ինչ խարար կրմօ ստացանք, հալալէ :

Դէհ, գնա, կիզամ, դէհ գնա, կիզամ, չուտ կիզամ,
Կարմիր սօլերս հագնիմ, կիզամ, չուտ կիզամ :

Գացէք, տեսէք, ո՞վ է կերել զէծ,

— Գացինք, տեսանք արջն է կերել զէծ .

Արջն զգէլուն,

Գէլն է զէծուն,

Էծն զարկուն,

Տիկ զարեւուն,

Հալալէ կրմօ հալալէ,

Հալալէ ջալօ հալալէ :

Է'ս ինչ քաֆուր դարու հառանք, հալալէ,

Էս ինչ խարար կրմօ ստացանք, հալալէ :

Նազ մի աներ, նազ մի աներ, նազ աղջիկ .

Դէրեաղ քաշիր թող մի աներ հայ աղջիկ :

— Նազ կու էնիմ, նազ կու էնիմ, նազ աղայ,

Մինդանովս թող կու էնիմ հայ աղայ :

Խորնիկ, մորնիկ,

Խորնիկ, մորնիկ

Իմ եարն է :

Գացէք, տեսէք, ո՞վ է կերել զէծ :

— Գացինք, տեսանք, առիւծն է կերել զէծ :

Առիւծն զարջուն,

Արջն զգէլուն,

Գէլն է զէծուն,

Էծն զարկուն,

Տիկ զարեւուն,

Հալալէ ջալօ' հալալէ .

Հալալէ կրմօ հալալէ :

Էս ինչ քաֆուր դարու հառանք հալալէ,

Էս ինչ խարար կրմօ ստացանք հալալէ :

Ծառը ես եմ, բարը դու ես Աննա ջան .

Սրտով սիրած եարս դու ես Աննա ջան :

— Ծառը դու չես, բարը ես չեմ հայ աղայ,

Սրտով սիրած եարս դու չես հայ աղայ,

Խորնիկ, մորնիկ,

Խորնիկ, մորնիկ

Իմ եարն է :

Գիրգորն ե՛մ, Գիրգորն ե՛մ,
Ձեր մայրեցի Գիրգորն եմ :
հորոսիկ, մորոսիկ,
հորոսիկ, մորոսիկ,
Իմ ետրն ե :

Յ Ա Ռ Ա Չ

(Քայլերգ)

Մարտի դաշտը սլացէք ս՛վ քաջեր,
Թող ձեր աճէն սարսին վատ քուրդեր .
Մեր հայրենիք արեան կրակի մէջ է,
Ա՛լ ձեռք քաշենք ողբ ու կոծէ և լացէ :

Մեր տունն այրող հուր կարէ սրտերնիւ,
Ինչո՞ւ անգործ պահենք սուրերնիւ .
Առիւծի պէս առաջ նետուինք մարտի դաշտ,
Կամ աղատուենք, կամ համարյոյ տանք մահին հաշտ :

Ապրէ՛ ուրեմն, ս՛հ ապրէ դու, թշուառ հայրենիք,
Քեզ յօշոտող, քեզ խռտամագող թշնամիք
Ձեն կրնար քեզ սպաննել, գերեզման մոցնել
Ահա հայ քաջերը անարգել, կը փութան քեզ աղատել :

Օ՛ն դէպ ի մարտ, դէպ ի աճել կռուի դաշտ,
Սարուկներ չենք, կը մեռնինք, քիչ մեռնինք հպարտ,
Օ՛ն քաջ կռուենք ու յաղթենք, կոտորենք թշնամին նենդ :

Հայրենիքի աղատութեան թող զոհուինք,
Կռուի մէջ մենք երբէք մահէն վախ չունինք :

Ս Ա Ս Ո Ւ Ն

Իսլամական գոռ վաչտերը կատաղի
Պաշարեցին մեր լեռները սոսկալի :
Մի՛ վհատիր քաջ Սասուն,

Քեզ համար չէ նորութիւն .
Մեր պապերից սորվել ենք
Մեռնիլ քաջամարտի պէս,
Ձոր մեզ թողին յիշատակ :
Շէնիկ, Սէմալ պաշարուած են քիւրդերով,
Տալուրիկի անցքն է փակուել թիւրքերով :
Ջքեզ տեսնեմ, քաջ Մուրատ,
Սուրդ չարժիր անվհատ .
Մեր հեռաւոր եղբայրներ
Ձեն կենար միշտ անտարբեր
Շուտով կըզան օգնութեան :
Թշուանթի դէմ դրել ենք քաջ սրտով,
Սովի դիմադրել ենք կաթով, բանջարով :
Ի սէր Աստուծո զժուար է
Հպատակիլ օտարին .
Լաւ է մեռնիլ առանց հաց,
Քան յանձնուիլ ռոտին,
Անգութ և անաստուածին :
Հայ աղջիկներ, առէք վառօդ ու կապար
Լցրէք դատարկ փամփուշտները չարաչար :
Իսկ դուք, կանայք անվհատ,
Առէք սուր և հրացան,
Խրախուսեցէք հայ քաջեր,
Ազատենք մեր հայրենիք
Ձեր կանացի արիւնով :

Ն Ո Ր Գ Ա Ր Ո Ւ Ն

Քեզ ըսպատող չը մընաց,
Ո՛ւր ես գալի, ա՛յ դարուն .
Գովքըդ ասող չը մընաց,
Ձուր ես գալի, ա՛յ դարուն :

Սե—մութ պատեց աշխարհին,
Մար ու ձոր դարան արին .
Մեզ վայ բերեց էս տարին,
Ո՛ւր ես գալի, ա՛յ դարուն :

Բիւրիււրդ գայ՝ թող ձէն տայ,
Էլ ո՛վ պիտի քեզ խնդայ .
Էլ ո՛ր սիրտը կը թնդայ,
Զուր ես գալի, ա՛յ գարուն :

Բիւրիււրն էկաւ՝ վարդ չունի .
Ծաղկոցը կայ՝ զարդ չունի .
Էլ ո՛վ ա որ դարտ չունի,
Ո՛ւր ես գալի, ա՛յ գարուն :

Դու ետ բերիք հաւքերին,
Ո՛նց տէր բլինն բռնելին .
Սա՛ղ տեղ չկայ մեր երկրին .
Զուր ես գալի, ա՛յ գարուն :

Աշուղի բերանը փակ
Սաղ—քեամանչէն փակի տակ,
Սիրան ա էլուում անկրակ,
Ո՛ւր ես գալի, ա՛յ գարուն :

Քեզ սպասող չը մընաց,
Զուր ես գալի, ա՛յ գարուն .
Դովքըդ ասող չը մընաց,
Ո՛ւր ես գալի, ա՛յ գարուն :

Յ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

Մ Ո Ւ Շ

Թո՛ղ պլպուլ չերգէ Մշոյ դաշտերում ,
Թո՛ղ երգ չհնչէ Սամնոյ լեռներում .
Թո՛ղ ժպիտ չը գայ հայերուս դէմքին :
Թո՛ղ թախիժ տիրէ հայերուս սրտին :

Հայի ձեռքեր արիւնով ներկուած ,
Հայոց սրտեր վշտով է պատած .
Ալ ինչո՞ւ ծաղկի քաղցրահոտ չուշան ,
Հայոց Եդեմի դաշտում ամնաման :

Քանի՛ հայ աղջիկ չէ զարդարելու ,
Ծաղկով իր կուրծք չքեղ պճնելու .
Թո՛ղ երգ չհնչէ Մշոյ դաշտերում ,
Թո՛ղ պլպուլ չերգէ Սամնոյ լեռներում :

ՎԱՆԻ ԿՈՏՈՐԱԾԸ

Մի գեղեցիկ պարզ գիշեր էր
Երկինքը լի աստղերով .
Եւ լուսինը մեղմ փայլում էր ,
Կաթնաման իր լուսով :

Նա նայում էր լուիկ մեջիկ
Իբրեւ մի կոյս դէպի Վան .
Նրբա աչքին երևում էր
Բիւր ցառալի տեսարան :

Նա տեսնում էր անթիւ քիւրդեր
Բռնած սուր , թուր , հրացան
Կոտորում են , կոզոպտում են ,
Աւերում են անտէր Վան :

Եւ կարծես թէ վեր երկնքից
Խօսում էր այդ լուռ վկան .
«Վրայ հասի՛ր , հայ ազգասէր ,
Զեռքից կ'երթայ Հայաստան» :

Ս. ՍԱՓԱՐԵԱՆՑ

Դ Է Պ Ի Կ Ռ Ի Ի

Արիք հայեր լուծը թոթուենք
Մեր դարեւոր դուշմանին ,
Բռնութեան դէմ կռիւ մղենք
Եւ պիտ' յաղթենք ամենքին :

Ընդարձ. Հայկ. Երգ. Գ. հատոր

Ժամանակ է որ համարձակ
Մարտի դաշտը մենք շտապենք,
Ազատութեան յաղթանակ
Մեր արիւնովը գնենք:
Օհ, արդ ի զէն, յառաջ ի կռիւ:

Թող ամէն մարդ սուր, հրացան
Ընկեր առնէ իր անձին
Թող մեր ձեռքին գոռայ Պէրտան
Եւ վատ քուրդեր սատակին:

Մենք ալ ունինք սիրտ մը ազատ
Թող այդ զխնայ մեր թշնամին,
Մենք ալ կրնանք կռուիլ հպարտ
Կռուելով մինչ շունչ վերջին:
Օհ, արդ ի զէն, յառաջ ի կռիւ:

Ալ բաւ է որ այսքան տարի
Գերի, սարուկ մեանք մենք.
Ձէնքը առնենք, հայ քաջերի
Մահուան վրէժը լուծենք մենք:

Ինչ որ մերն էր դարձեալ մերը
Կրնայ ըլլայ երբ ուզենք.
Հայաստանի ազատ տէրը
Պիտի ըլլանք երբ կռուենք:
Օհ, արդ ի զէն, յառաջ ի կռիւ:

Ալ բաւ է որ այսքան տարի
Գերի, սարուկ մեանք մենք.
Ձէնքը առնենք հայ քաջերի
Մահուան վրէժը լուծենք մենք:

Ազատութեան դրօշակին տակ
Երբ զխնամած խմբովն.
Մեր կեանք ազատ և համարձակ
Վարել պիտի քաջովնք:

Ժամանակն է որ համարձակ
Մարտի դաշտը մենք շտապենք.
Ազատութեան յաղթանակ
Մեր արիւնովը գընենք:
Օհ, արդ ի զէն յառաջ, ի կռիւ:

Կ Ա. Խ Ա. Գ Ա. Ն

Բերին աթոռ, ելաւ հորս կողմ նայեցաւ.
Կայծու՛մ են աչերը. լուռ է ամբոխը.
Լուռ է դահիճը: Յնցուեց և այսպէս խօսեց.

«Ընկերներ, ազատ ընկերներ,
Ձեր կարգն է արդ, ձեր ժամն է հնչում.
Դէ՛հ, ի զէն ընկերներ, արդ ի զէն,
Դէ՛հ յառաջ ընկերներ, արդ յառաջ:
Քեզ, հէ՛զ հայրենիք, քեզ են յառած
Մեր սուգ աչեր, մեր սուգ աչեր.
Քեզ համար առինք մենք հրացան
Եւ մարկայրինք մեր սուր սուրեր:
Թող թշնամին դեռ խրոխտայ,
Հեռու չէ ժամը կ'ընկնի նա.
Եւ մենք, որ այսքան զոհեր տուինք,
Մե՛նք պիտի հասնինք մեր իղէալին»:

Լուեց: Չուան տուաւ վիզը անցուց...
Լուռ է ամբոխը... լուռ է դահիճը...
Աթոռը հրեց, յնցուեց, ուղղուեցաւ,
Օրօրուելով այսպէս նա խօսեց.

«Ընկերներ, ազատ ընկերներ,
Ձեր կարգն է արդ, ձեր ժամն է հնչում:
Դէ՛հ, ի զէն ընկերներ, արդ ի զէն.
Դէ՛հ, առաջ ընկերներ, արդ յառաջ:
Վրէ՛ժ, վրէ՛ժ ենք ուզում, վրէ՛ժ պահանջում,
Մտտող սրտեր ձեզ ենք դիմում,

Թող չսորբանի ձեր հոգին մաքուր,
 Հեռու ձեզանից ողբ արցունք.
 Փառք ու պարծանք ձեզնից ներան,
 Որ կը զոհուի ազատութեան...
 Վազէ՛ք այնտեղ, ուր տաք է կռիւ.
 Յառաջ նետուէ՛ք մենք պիտո՛յ յաղթենք.
 Մենք պիտո՛յ յաղթենք ոսոխին անարգ.
 Ամուր բռնինք պարզուած Դրօշակ,
 Յառաջ ընկերներ, յառաջ ի յաղթանակ
 Ձեզ չի վախցնի ոչ սուր, ոչ հուր,
 Ձեզ չի վախցնի և կախազան.
 Միշտ յառաջ, ջան ընկերներ յառաջ
 Միշտ յառաջ ի յաղթանակ) :

Օ Ր Օ Ր

Արի՛, իմ սոխակ, թող պարտէ՞ղ մերին.
 Տաղերով քուն բեր աղիս աչերին.
 Բայց նա լալիս է, դու, սոխակ մի՛ գալ,
 Իմ որդին չուզէ տիրացու դառնալ :

Ե՛կ, արեղաձագ, թո՛ղ արտ ու արօտ,
 Օթօրէ՛ տըղիս, քնի է կարօտ.
 Բայց նա լալիս է. դու ձագուկ մի՛ գալ,
 Իմ որդին չուզէ արեղայ դառնալ :

Թո՛ղ դու, տատրակիկ, քու ձագն ու բունը,
 Վուժույով տըղիս բն՛ր անուշ քունը.
 Բայց նա լալիս է, տատրակիկ մի՛ գալ,
 Իմ որդին չուզէ սըղաւոր դառնալ :

Կաշաղակ ճարպիկ, գող, արծաթասէր,
 Շահի գրուցով որդուս քունը բեր.
 Բայց նա լալիս է, կաշաղակ մի՛ գալ,
 Իմ որդին չուզէ սովղաքար դառնալ :

Թո՛ղ որսըդ, արի՛, քաջասիրտ բազէ,
 Քու երգը գուցէ իմ որդին կ'ուզէ...
 Բազէն որ եկաւ, որդիս լռեցաւ,
 Ռազմի՛ր երգերի ձայնով քնեցաւ :

1881

ԳԱՄԱՌ-ՔԱԹՈՍ

ԱՌ ԶԵՓԻՒՆ ԱԼԷՄՏԱՂԻ

Ձմեռն անցաւ, գարուն է արդ,
 Բլրուլի դէմ բացուում է վարդ,
 Լեռներ դաշտեր գորդով ծածկուած,
 Կենդանութեան արին նոր գարդ :

Շող լուսնակին
 Կայն ու ծաղիկ
 Միմեանց զգուհն
 Սիրատարփիկ :

Ա՛խ փափկասուն մանկիկ զեփուռ,
 Անուշ հոտով ծաղկանց փիւռ,
 Աղբերց վրայէն լուսակարկաչ
 Ինչպէս թռչին կուսին յառաջ :

Հ Ա Ս Օ Ի Ե Ր Գ Ը

Ահա՛ ծագեց կարմիր արև,
 Տաք և պայծառ է օրը.
 Դէ՛հ, քաշեցէ՛ք սիրուն եղներ
 Յառաջ տարէ՛ք արօրը :

Վարը վարենք, ահօս փորենք
 Խո՛ր ահօսներ հողի մէջ,
 Սերմ ցանենք որ հունձ հնձենք
 Յորեան դիպենք կալի մէջ :

Կը դայ ձմնն—մննք վախ չունենք—
Ուրախ կ'անցնի մեր օրը,
Ուտելու մըշտ պաշար ունենք
Լի և կուշտ է մեր փորը:

Դէ՛հ, քաշեցէ՛ք, սիրուն եղներ
Շուտով վարենք արտերը.
Թո՛ղ չասեն մեր դրացիքը՝
Ծոյլ են Հասօի եղները:
(Կայծեր)

ԲԱՅՅԻ

Կ Ա Ր Ի Ն Ի Ս Ո Ւ Ս Կ Ը

Մի երգիլ խո՛ սոխակ,
Պատուհանիս դու տակ.
Արտորա՛ դէպ Կարին՝
Սփռիլ խեղճ Հայերին:

Կարինն սրբացած,
Զաւակունք կոտորած.
Արտորա՛ և այլն:

Կարինն է հողեվարք,
Հեան էլ խեղճ հայ աշխարհք:
Արտորա՛ և այլն:

Կարին կը հառաչէ,
«Օգնեցէ՛ք» կը կանչէ.
Արտորա՛ և այլն:

Տասն հազար աշխալու
Կրնայ լնձ փրկելու.
Արտորա՛ և այլն:

Մի օր չտո կը ցաւիք,
Որ օգնել չուզեցիք.
Արտորա՛ և այլն:

Դէպ Կարին, հա՛յ եղբայր,
Մինչ կործան չէ՛ իսպառ.
Արտորանք դէպ Կարին՝
Ազատել Հայերին:

1890

ԳԱՄԱՌ—ՔԱՅԻՊԱ

Ե Ր Գ

Հայը բանալն չի վախնար,
Հայը մահէն չի վախնար.
Միշտ կուղէ պատերազմը,
Հայկական հողին համար:

Գացէ՛ք, բռնէ՛ք վատ թուրքին,
Թող հեռանայ մեր հողէն.
Հայը վարժութիւն ունի,
Պատերազմը մօտեցաւ:

Հինգ հարիւր տարւան մօռեալն
Այսօր ոտքի կանգնեցաւ.
Գացէ՛ք, բռնէ՛ք վատ թրքին,
Դատաստանը վերջացաւ:

Հերիք այսչափ տառապանք,
Հերիք այսչափ գերութիւն.
Փշրենք մեր շղթաները,
Շուտով երթանք Հայաստան:

Արարատ դաշտին վրայ,
Հայու քաջ խումբ պատրաստենք.
Զէնք, սուր ձեռքերնիս առած,
Կռուինք վասն Հայրենեաց:

Արի՛ք, Հայկազկան քաջեր,
Առէ՛ք ձեզ հեռ ձեր սուրեր.
Շուտով վազեցէ՛ք Կարին,
Որ յաղթենք վատ թուրք ցեղին:

Արինաժարաւ Հայեր,
 Ջնջեցէ՛ք Կարնոյ զօրքեր.
 Հայուն վերջին ժամին է.
 Պէտք է՛ թուրքին խնայել:

Ի՛նչ, Հայն ա՛լ ազատուած է,
 Քանզի առիւծ կտրած է.
 Պէտք է որ ջնջենք թուրքեր,
 Վերականգնենք մեր Հայեր:

ՀԱՅՐԵՆԱՍԷՐ ՍԱՆՈՒՀԻՔ

Արի՛ք, սանուհիք, որդիք Վառվառեան,
 Պարեմք խանդաղին, սիրով Հայկազեան,
 Գգուեմք համբուրիւ, իրար փարելով,
 Ուխտեմք Հայ ապրիլ, հայուն վեհ սրտով:

Օ՛ն, տամք ձեռք ձեռքի,
 Երգեմք անուշիկ,
 Օ՛ն, տամք սրտերնիս,
 Մեր ազգին քաղցրիկ:

Չբլամք օտարին, գործիք ծաղրելի,
 Կամ որս անպիտան, բարքով զգուելի,
 Թո՛ղ մեր մանեակներ չբլան ոսկեզօծ,
 Թո՛ղ միշտ ձակասնիս միան սրբազօծ:

Օ՛ն, տամք ձեռք ձեռքի, եւն:

Հերքեմք Հարստիրտ դաժան աղջիկներ,
 Որք չեն խկապէս հայոց դաւակներ,
 Օ՛ն, բաց թող երթան վատթար սերունդներ
 Հայուն նախատինք կամ կեղտ բերողներ,

Օ՛ն, տամք ձեռք ձեռքի, եւն:

Վառեմք սրտերնիս Հայկոյ սուրբ սիրով,
 Զանամք Վարդանայ նմանիլ հոգւով,
 Սիրեմք զՏրդատ, զԱբգար եւ Տիգրան,
 Ատեմք զԱնանէ, զԱրշակ եւ Մինրան:

Օ՛ն, տամք ~~ձեռք~~ ձեռքի, եւն:

ՈՐ ՍՈՐ Դ Ք

Հապա քաջազունք, Հայոց զաւակունք,
 Առէ՛ք աղեղունք ի մահ երազունք.
 Անտառք բալասեն, կենդանիք սարսեն,
 Զինուցէ ի ձայնէն կենդանիք սարսեն:

Շեշտակի նետեր
 Թռփեցէ՛ք, քաջեր,
 Յերես անվհեր:

Վաղենք ուր վրտանք՝ այս մեր ըզրօսանք,
 Որսոց արշւաւանք՝ մարտից են կըրթանք.
 Երթանք գունդ ի գունդ՝ յաղեղ եւ Պրկունդ,
 Յուսով սրբաթիւնդ՝ յաղեղ եւ մըկունդ:

Շամիրեմք գկենդանիս
 Իբր ըզթշնամիս
 Ի մեր հայրենիս:

Զի օր մ'ալ նոյնպէս մարտին ի հանդէս
 Զարնենք մահաղբեաց զոսոխա հայրենեաց,
 Եւ յազթանակաւ լըցեալ աւարաւ
 Դառնամք քաջարշաւ լըցեալ աւարաւ,

Եւ ի մեր դափնիք
 Մափ տան սիրելիք,
 Պանծան Հայրենիք:

Խ. Ե. ՆԱՐ-ՊԷՅ

ՊԼՊՈՒԼՆ ԱՒԱՐԱՅՐԻ

Ո՛հ, դու բարեկամ այրած սրբաերու,
 Ոսնակ գիշերոյ, հոգեակ վարդերու,
 Երգէ՛ պըլպուլիկդ, երգէ ի սարէդ,
 Զանմահ քաջքն Հայոց, երգէ՛ հոգւոյս հետ:

Թաղէի վանուց ձէնիկդ ինձ դիպաւ,
 Սըրտիկա՛ որ ի խաչն էր կիպ՝ թունդ առաւ.
 Ի խաչին թեւէն թրոսայ ու հասայ,
 Դըտայ գըբեզ ի դաշտ քաջին վարդանայ:

Պըլպուլ, քեզ համար մեր հարքն առացին
 Թէ չէ հաւ՝ պըլպուլ մեր Աւարայրին,
 Եղիշեայ հոգեակն է քաղցրախօսիկ
 Որ զվարդան ի վարդըն տեսնէ կարմրիկ:

Զըմնուն յանապատ կու գնայ կայ ի լաց,
 Գարունն յերտազ գայ ի թուփ վարդենեաց,
 Երգել ու կանչել յեղիշէին ձայն
 Թէ պատասխանիկ մ'արդեօք տա՞յ վարդան:
 Լ. Ղ. Վ. ԱԼԻՇԱՆ

ԳԱՒԱՌԱԿԱՆ ԵՐԳ

Այ ու ալուան ես հաղել
 Կարմիր լալա ես դարէ
 Ինձ ասա քեզի մատաղ
 Իչէկդ ով է կարէ:

Աղբերճան ճան ֆէտա
 Դուն արի պէ կիւման:

Զեռքդ առել ես թութանք
 Տուշմանի դէմ ես կանգնէ
 Կոլորակ բարակ մէջքդ
 Փամիտչաներով ես ծածկէ:

Աղբերճան ճան ֆէտա, եւն:

Մէջքդ կապել ես խանչել
 Տօսթին նախած է խալ խալ
 Կոտիիդ խանչարին մատաղ
 Կերածդ կաթը հալալ:

Աղբերճան ճան ֆէտա, եւն:

Առիւծի պէս կանգնել ես
 Պիսերդ ոլորել ես
 Սեւ ու թուփ պիսիդ մատաղ
 Յաղթանակը տարել ես:

Աղբերճան ճան ֆէտա, եւն:

ՔԱՅԼԵՐԳ ԶԷՅՅՈՒՆՑԻՈՑ

Զէյթունցի ենք, մենք քաջ ունինք

Թըշնամիէն վըրէժ ունինք,

Սուր թուր գընդակ եւ հըրացան

Մեր խաղալիքն է յաւիտեան:

Բաւ է եղբայր որչափ լինին գերութիւն

Դիշ մ'ալ ելնենք ցոյց տանք նրանց դառնութիւն:

Արեւ ծագեց Զէյթունցիներ

Դէհ, ձի հեծն'նք զէնքերն առնենք դիմնք յառաջ,

Ինչո՞ւ խեղճուկ գըլուխ ծըռած,

Բըռնաւորին մեր վիզ պարզած:

Բաւ է եղբայր եւն:

Ապրի Զէյթուն, կեցցէ Զէյթուն

Թող չի տեսնէ ստրկութիւն,

Բանի ունի մեզի պէս որդի

Ապրի Զէյթուն, կեցցէ Զէյթուն:

Բաւ է եղբայր եւն:

ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԵՐԳ

Եթէ կամինք փրկել թշուառ հայրենիք
Նախ պիտո՛ կապենք զիրար մեր սիրան ու հոգիք,
Եթէ կամինք մեր անցեալ փառքը գտնել
Հարկաւոր չէ կուսակցութեան բաժնուիլ:

Արիք եղբարք միանանք
Բաւ համարենք մեր տանջանք
Ի սէր ճշուած հայ ազգին
Գործ դնենք մեր ձիգ ու ջանք:

Մենք Հնչակեան եղբարք, դուք Դաշնակցական,
Մենք երկուքս ալ կուլանք վիշտը հայկական,
Արի՛ք վճռենք, հոգւով սրտով միանանք
Զեռք ձեռքի տանք, ապա գործենք արշաւանք:
Արի՛ք եղբարք, միանանք, եւն:

Մի միութիւն եւ մի վսեմ գաղափար
Մեզ կ'սպասէ անհամբեր ու անդադար
Ուխտանք եղբարք, կաղմնք մեր Ս. Միութիւն
Միութիւնով պէտք է գտնենք փրկութիւն:

Արիք եղբարք, միանանք, եւն:

Մեր պապերն էլ ներկայ այսպէս գործեցին
Որ մեր սննդ իրանց ձեռքով քանդեցին,
Օտարներին սուտ փառքերէն շլացան
Մեզ մատնեցին մինչեւ այժմ գերութեան:

Արի՛ք եղբարք, միանանք, եւն:

ՔԱՅԼԵՐԳ

Ուաղաղ դաշտի որդիք լեռները ելնենք,
Արօր, դութեան մոռնանք, հրացան առնենք,
Խեղդուած մեր բողբոջ յայտնենք զէնքերով
Եւ մեր արդար դատը վարենք արխնով:

Մեր մալ, մեր կեանք թող լինի ազատ
Ճշուած հայի որդիք հարազատ:

Ստրկութեան շղթան խուլ հառաչում է՝
Ճշուած ազատութեան ձայնը կանչում է
Ազատութեան լեռներ թող մեր ապաստան
Եւ ընդարձակ ձորեր աղատ գերեզման:

Մեր մալ, մեր կեանք, եւն:

Քանդէ ամեն վայրկեան, կենդանի մեռնենք,
Ազատութիւն գոչենք, համարձակ կռուենք,
Հինգ դարերէ ի վեր ճշուած հայ ազգը
Լաւծում է նա այսօր եղբար վրէժը:

Մեր մալ, մեր կեանք, եւն:

Յառաջ դիմենք անվախ, դարնենք անդուծին,
Փրկենք հայ գիւղացւոյ, հանենք դիւ ու քէն,
Իմաց տանք փաշային Սօղբալթ բռնաւոր,
Ծագեց հայ հերոսաց ազատ, պայծառ օր:

Մեր մալ, մեր կեանք, եւն:

Յրուած խմբեր հասնին Սասուն եւ թէ՛ Վան,
Շտապով միանանք, կաղմնք խումբ Հայկեան,
Հայի ազատութեան պարզենք դրօշակ
Կեանքի մահու կապուած դնենք նոր պտակ:

Մեր մալ, մեր կեանք, եւն:

ՀԱՅ ԵՄ ԵՍ

Հայ եմ ես, մանիլ գիտցող հայ եմ ես,
Մեռնելով ապրիլ գիտցող հայ եմ ես:
Ո՛հ, հայ եմ ես, նախահօրս Հայկին պէս,
Ազատ ապրող, ազատ մեռնող հայ եմ ես:

Հայու վշտեր իմ կրծքէն

Հանն բոցեր սրտակէզ,

Հայ ազգութեան նուիրում՝
Մահ փնտռող զոհն եմ ես :

Հայ եմ ես , սարսափեցէք իմ դէմքէս ,
Վատ թշնամուն մահ կը թռչի իմ գէնքէս ,
Քիչ մ'առաջուայ ստրուկը կամ գերին չեմ ես ,
Քաջ Արամայ կառղած թոռը հայ եմ ես :

Հայու վշտեր և ալն :

Օ Ր Օ Ր

Ննջիր մանուկ իմ սիրասուն ,
Օր օր եմ ասում :

Պայծառ լուսինն էլ չի նայում
Քո օրօրոցում :

Այն օրուանից երբ հայրդ ընկաւ
Քրդի գնդակից ,

Պայծառ լուսինն էլ խաւարաւ
Անարդար գործից :

Արխիթաթախ հայրդ խանութից
Տարան գերեզման ,

Այնտեղ տուին շինած հողից
Մի հանգստարան :

Բայց նա չունի ոսկորներին
Մի փոս առանձին ,

Ժողոված միատեղ թաղեցին
Բոլոր հայերին :

ՊԱՂ ԱՂԲԻՒՐԻ ՄՕՏ

— Պաղ աղբուրի մօտին
Կանգնած հայ աղջիկ ,
Սասիորը ուսին
Խնքն էր գեղեցիկ :

Առաւօտուն թոնիր վառ
Ես մայիլ եմ քեզ համար ,
Նման ես կարմիր խնձոր
Ուրի ուրի , նուրի նուրի :

Պաղջի մօտէն անցայ
Տեսայ իմ ետրին
Պառկած չուքի տակ
Գլուխն ի քարին :

Մայր իմ զարնուեցայ
Սիրում եմ նրան ,
Մի փոքր ակնարկով
Արաւ զիս վերան :

ՀԱՅՐԵՆԻՔ ՍՐԲԱԶԱՆ

Հայրենիք սրբազան , իմ սիրուն աշխարհ ,
Թռչում եմ դէպի քեզ հողւովս անդադար .
Բայց , աւա՛ղ , այս բանտում փակւած եմ անտես ,
Պատերազմի դաշտում չեմ կուռւմ և ես :

Հանապաղ տանձեցայ քո ճակատադրով ,
Սրտումս չգթաների ձայներ կրելով . . .
Չե՛մ կարող մոռանալ իմ ազգ հարազատ ,
Այն , կամ ոչնչանալ , կամ լինիլ ազատ :

Քաջ ընկերներովս հեշտ է ինձ կուռլ ,
Եւ սուրբ գործքի համար քաղցր է մեռանիլ ,

Բայց, աւաղ, այս բանտում փակւած եմ անտես,
Պատերազմի դաշտում չեմ կուռում և ես:

Չգիտեմ, ի՞նչպէս է կոխն հրդեհւում,
Ես չունիմ ոչինչ լուր, բայց լուռն է թռչում...
Տարւում է միշտ համբաւ ապանութեան անեղ,
Թափում է ազգն արիւն, բայց ես չեմ այնտեղ:

Այն, քո աղատութիւն փոթորիկի մէջ է,
Եւ վառ արշալոյսով քո օր կարմրում է...
Թո՛ղ այս տեղ չարչարեմ անծանօթ կապւած,
Միայն քեզ, Հայրենի՛ք, տեսնեմ աղատուած:

ԵՐԳ ՀԱՅ ՌԻՍԱՆՈՂԱՅ

Ի ՀԱՆԴԻՍԻ ՄՐՅԱՆԱԿԱԲԱՇԵՈՒԹԵԱՆ

Մրցանակացն եհաւ արդ ժամ:

Եղբարք և քորք, օ՛ն, համերամ
Երթամք առնուլ զայն պատկներ
Որովք ծնողաց մեր վեհ ձեռներ
Պճնեկ ըզմեր ձակատա փութման
Զոր թրջեցին քրրառնք այնքան:

Տէսէ՛ք, զիարդ քաղցրիկ ժպիտ
Շողայ նոցին յաչքս և խինդ:
Ամպք թախծութեան ցրուեալ իսպառ,
Նոր իմն ի կեանս և յաշխոյժ վառ,
Ծափս հարկանին զուարթագին
Եւ ի յաչացն արտառք կաթին:

Պատերազմին ծանր է վատտակ,
Սակացն քանի՛ քաղցր յաղթանակ:
Այս գեղահիւս պատկացն ի տես
Եւ ի փառացս յայս վեհ հանդէս
Ի՞՞՞վ չմոռնար զսասարիզին
Փուշերն որք զոտս մեր խոցեցին:

Յասպարիզին այնր ի մուտ
Տարեալ ըզքայլս մեր դողդոջուտ,
Հրէշ ահարկու, անեղ վիրազ
Մեզ մասնանիւ ըրին մեր հարք:
Ըսին. — Այդ է մեր տան ոտիս,
Խաւար կորչի, անկցի՛ ի հող:

Այն վայրկենէն, եղբարք և քորք
Մեք անվեհեր լուսոյ զինւորք,
Մատաղ ձեռամբ մեր աղեղներ
Լարեցինք մեք թռեան նետեր,
Եւ թէ վիրագն ինկած չէ դեռ,
Սակացն հաստոյր են իւր վէրքեր:

Ո՛չ, հարք և մարք մեր սիրասուն,
Ո՛չ, հանգիստ սուրք մեր պիտ՝ առնուն,
Մեր կուռն չի՛ք վախճան բընաւ,
Մի՛ հարուածոց մեր լիցի զրաւ,
Մինչեւ որ ժանտ մեր թշնամին,
Մինչեւ խաւարն իմայ գետին:

Ահա՛ յայս պերճ պատկեալ դափնիս
Որ խրախոյս նոր հեղուն յոգիս,
Նոր լուսածոյլ զրահւք վառուած
Եւ իմաստից սուին ի յաջ,
Փառացն ի դաշտ անդրէն փութամք,
Ըզմե՛ծ կըռիւն հանել ի յանդ:

Օրն յաղթութեան 'հա կը մերձի,
Փոքր մի եւս խաւարն մեռնի:
Չա՛յն տուք հիքի Հայաստանին
Վար առնու սեռ քողն իւր ձակատին:
Ծագի արեւ լուսանորոգ
Կանգնին Հայուն փառաց բեկորք:

Ռ. Յ. ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ

ԵՐԳ ՊԱՆԴԻՏՈՒԹԵԱՆ

Հեռու եմ քենէ, օտար երկրի մէջ
Եղած եմ պանդուխտ, սիրուն Հայրենիք .
Ի լեռ և ի ձոր կ'ընեմ ելեւէջ,
Քեզ չեմ տեսներ ես, սիրուն Հայրենիք :

Ճարտարախօս չեմ Միլտոնի նման,
Որ դրախտի մը նմանցընեմ քեզ
Եւ ոչ Եփեսոսի պէս ճարտարամիտ եմ,
Որ գովաբանեմ, սիրուն Հայրենիք :

Տեղեմաքի պէս քաջեմ արկածներ,
Կը պատահին ինձ ձախորդ դիպուածներ,
Քեզ մոռնալու եմ, երբէք չեմ կարծեր,
Մնամ եմ քո մէջ, սիրուն Հայրենիք :

Կ'երեւակայեմ մաքիս մէջ քեզ միշտ,
Չէ թէ ցորեններ, գիշերներն ի բուն,
Երբոր մըրարեմ կամ ըլլամ ի քուն,
Երազներս ես դու, սիրուն Հայրենիք :

Լեռներդ ծաղիկով, դաշտերդ շուշանով,
Լեցուն ես միշտ դու անուշ հոտերով,
Թէ որ ես քաղեմ խաւրն խոտերով,
Կը հոտուքտամ քեզ, սիրուն Հայրենիք :

Երբ կուգայ դարուն, կը բացուին վարդեր,
Խմբակ կը կազմեն երիտասարդներ .
Պար առեալ ցնծան և օրիորդներ,
Երգերով բերկրիմ, սիրուն Հայրենիք :

Զարդարուած պարտէզդ, անուշ միրգերով
Առ ափն Եփրատայ պատուական դիրքով .
Քեզ գովաբանել կուզեմ նոր երգով,
Քարերդ քաղաքն իմ, սիրուն Հայրենիք :

ՈՒՍԱՆՈՂՔ ԵՒ ՈՒՍԱՆՈՂՈՒՀԻՔ

Ելնեմք որդիք Սուրբ Ներսէսի
Մեր մեկենայս ելնեմք ողջոյն
Ուսմանց չըքնաղ ծաղիկներէն
Փռնջ կապեցէք քորք մեր սիրոյն .
Ելնեմք, քրտանց մեր պառուհներ
Լնծայեմք հոս հարց՝ մարց մերոց .
Այ ինչ բոցը կայ նոցա անուշ
Քան զկնդրուին մեր վատտակոց :

Տեսէ՛ք ինչպէս խանդաղատին
Զուարթ ժպտով մեղ կը նային
Թեւեթինն բաց՝ եղբարք կ'ուզեն
Որ սուրբ սիրով ըզմեզ գրկեն .

Տեսէ՛ք մեր հարց ճակատներէն
Յուսոյ ճաճանչք ճառագայթին
Եւ զթառառ մարց աչքերէն
Ուրախութեան կալաւիք ցայտեն .

Մեր պաշտպան երկինքէն
Մեր տատարք այս տեղէն
Եւ ծնողք սրբտերներն
Զմեզ կ'օրհնեն, խրախուսեն :

ՈՐ աչք չը բերկրիր մեր հարց զուարթ ակնարկէն
Եւ ո՞վ դանդաղի նոցա յոյսերն պսակելէն .

Մեր ոտքերն հաստատին
Եւ բազուկը զօրացին
Քաջալանջք խիզախեմք
Խոչ և խաթ կոխտեմք .
Պառնասեան ճանապարհ
Ժեռուտ է և դժուար,
Զի վախճամք փուշերէն
Քաղեմք վարդ տատաւէն
Եւ խաղող դրժնիկէն .
Մեր մատանց խակ արիւն
Յուցանէ յաղթութիւն .

Ի զէ՛ն, ի զէ՛ն
Տգիտութեան դէմ :

ԺԱՄԱՆԱԿ ՆԱՅՈՑ

Կար ժամանակ, որ և Հայերն,
Արքայ իշխող ունէին.
Եւ զինաւառ անթիւ զօրքեր,
Իւրեանց երկրում պահէին:

Կար ժամանակ որ և նոքա,
Նման ծաղկած սողկերի.
Զարդարելով աշխարհ Հայկայ,
Փայլում էին անուանի:

Բայց այժմ անտէր, անթաղաւոր,
Գերի, ծառայ ցաւագին.
Այս տեղ այն տեղ խիտ չքաւոր,
Զարչարւում են գլխովին:

Այժմ նոքա անմխիթար,
Հայրենիքից զրկուելով.
Վայ են կանչում թշուառաբար,
Հալածանքներ կրելով:

ԱՌ ՆԱՅԱՍՏԱՆ

Հայաստան, երկիր դրախտաւայր,
Դու մարդկայնոյ ցեղիս որրան,
Դու և բնիկ իմ հայրենիք.
Հայաստան, Հայաստան, Հայաստան:

Ի վեհ անունդ սիրտ իմ, ո՛հ յոյժ
Ոգեւորի ի նոր խորախոյս.
Եւ անձկայրեաց ի քեզ յուսամ,
Ի քեզ, ի քեզ յոյս իմ միայն. Հայաստան են:

Հայաստան անուն փարելի
Ի քեզ հանգիստ Նոյեան տապան
Եզիս և քեւ ապրեցաւ Նոյ. Հայաս. են:

Գետք քաջառաջք աղենաբուխ
Զհողդ բարի առնեն յուրթի.
Քեւ ապրիմ ես, քեւ միշտ ցընծամ,
Քեւ, քեւ պանծամ, փառք իմ միայն. Հայս. են:

Հայաստան ծրնող դիւցազանց
Եւ հրաշալեաց հանգիստարան.
Քո զեփիւռին քաղցր է շընչիւնս. Հայս. են:

Զոր շընչեցին և զօրացան,
Հայկ, Արմենակ, Արամ, Տիգրան,
Տրդատ, Սրմատ, Վարդան, Վահան.
Ըզքեզ, յիշեմ, Ըզքեզ սիրեմ,
Ըզքեզ, Ըզքեզ սէր իմ միայն. Հայաստան են:

Յ. Մ. ՎԱՆԱՆԴԵՑԻ

Հ Ա Յ Ի Գ Ա Ն Գ Ա Տ Ը

Մեղի մոռցաւ Հայոց ազգը,
Զի լըսեր մեր պաղատանքը,
Տեսնել չուզէ մեր տանջանքը.
Ապա որի՞ն մենք գանգըտինք:

Աստուած, սրտով որ բարի ես.
Մենք վար, Դուն վեր շատ հեռի ես,
Այժմ ալ խոշոր գործերի ես.
Ապա որի՞ն մենք գանգըտինք:

Յոյնր մեղի ապր կ'ատէ:
Նէմցէն մեղնէ կրօնքով զատ է,
Ֆրանկի բանը, կասեն վատ է.
Ապա որի՞ն մենք գանգըտինք:

Թուրքին միտքը դէպի Պալքան,
Իսպառ մոռցաւ նա Հայաստան,

Նրբան պէտք է լոկ մեր փարան .
Ապա որին մենք դանդաղութիւնք :

Մեր տեղը քաջ կարիճներ կայ ,
Պէտք որ եղաւ՝ ստակ ալ կուգայ ,
Մենակ՝ ճամբայ ցուցնող չի կայ ,
Ապա որին մենք դանդաղութիւնք :

Հայի դաշտեր , արեան դաշտեր ,
Շատ կուլ տուիք Հայի քաջեր ,
Թէ որ ձեզնէ մէկը ելլէր ,
Մեր դանդաղութիւն վերջ կը դնէր :

1877

ԳԱՄԱՌ - ՔԱԹԻՊԱ

ՄՇԵՑՈՑ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

Երբոր մայրը երկունքով
Աշխարհ բերէ երեխայ ,
Հայրը որդուն մի սրբած
Պիտի դաշոյն տայ ընծայ :

Երբ երեխան մեծանայ ,
Խաղալիքներու փոխան ,
Հայրը ձեռքը պիտի տայ
Մի մահաբեր հրացան :

Երբոր տղին վարժատուն
Գայ ժամանակ երթալու ,
Նախ սուր խաղցնել և ապա
Պիտ՝ սովրեցնունք կարգալու :

Կարգալ , գրեթէ լաւ ըսն է . . .
Բայց որ հառաւ քրննութիւն ,
Աշակերտին հարցուցէք —
Վախժել գիտէ՞ նա արիւն :

Լոկ դուք այսպէս յուսացէ՛ք
Փըրկել խեղճուկ Հայաստան ,
Ազատ , անկախ մարդ երբէք
Լինելու չէ մուրացկան :

1879

ԳԱՄԱՌ-ՔԱԹԻՊԱ

Խ Ր Ա Տ

Մի՛ ի չաւիղ ընդ մոլոր
Ուր ընթանայ մեղաւոր
Այլ՝ նդ տէրունեան ճանապարհ
Գնացես , որդեա՛կ , անխոտոր .

Լե՛ր ուսանող և զրուարթ
Զանազանութիւն ի քեզ պահեա զեղաղարդ :

Լիջի՛ր խոնարհ և ցածուն ,
Մի մեծատան բազմազանձ
Եւ վեհից փառք անկայուն
Արկցեն ի սիրարդ նախանձ .

Զի ոյժ փառաց յաղթական
Սիրան անմեղիկ և անարատ մանկութեան :

Ըզբերդըս կուռ բարձրաձիգ
Տէր ընդ ոտիւք տապալէ ,
Այլ մամուլատն ի բունիկ
Միշտ հաշտ ակամբ ակնարկէ ,

Ուր մայրն ի յերգս հրճուալիս
Սընուցանէ ամբիժ սիրոյն ըզխայրիս :

Հ Ա Յ Մ Ե Ռ Ն Ի Ն Ք

Ո՛հ , եղբարք , ո՛հ , օտարներէն չկայ յոյս ,
Մի՛ աչուլնիդ , մի՛ դարձնէք յոյս յոյն կոյս ,
Օտարն ըզքեզ թէեւ սիրէ հիւրաբար ,
Օտարն , ա՛հ , միշտ է օտար :

Մի դուք ձեր յոյս, մի՛ աւանդէք օտարին
 Մի՛ խոր վէրքերնիդ ցուցունէք անդուծին,
 Յարգանատնըս կը յուսայք օգնութիւն,
 Զեզ կը ծաղրէ մերկութիւն:

Օտարը ձեր վիշտ կը դիտէ անգորով,
 Ինչ փոյթ թէ դուք թափէք արցունք արիւնով .
 Ով որ հայ չէ, հայուն ցաւեր նա չը զգար,
 Ինչ կը խորուիք անդադար:

Բաղդը դարձեր է ձեզի դէմ թըշնամի,
 Մի՛ վհատիք, ցուցուցէք սիրտ հայեցի .
 Զէ կարող բաղդ յաղթել ազգին այն քաջի
 Որ բաղդին դէմ կը կուռի:

ՕՐՀՆԵԱՒ ՈՐ ՍԻՐԵՆ ԶՀԷԳ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Եւ ասէին. Լճհայրենեացդ աստ մահ ըան, ով քերթող.

Հայաստանեաց եմք սիրող:

— Օրհնեալ էք դուք ասպնջական իմ պատուական
 Օրհնեալ որ սիրեն ըզհէզ Հայաստան:

Եւ հեծեցի, և գընային արտասուք.

Եւ ասէին. Զի քերթողին այսքան սուգ:

Թողէք յորդին Հայկայ են գիւր արտասուք

Թող լայցեն աչք որ երբէք ոչ անցկայրաց

Ողջունեցին ըզվին բարցունս Հայրենեաց.

Լացցեն որ ոչ զկենտախտն հող ծանեան

Ուր կեցին հարքս, երկիր պաղին և անկան:

Ուր ոչ յայն օդ՝ աքսորելոյն իղծ և ուխտ՝

Սիրտ մեծամեծըս բարախեաց սիրտ պանդուխտ

Եւ ոչ չըրթունք կարօտակէզ հովացան

Ի կենաբուխ ջուրց և յաղբերց Հայաստան:

Խ. Ե. ՆԱՐ - ՊԷՅ

ԵՐԳ ԱՐԱՄ ԱՐԱՄ ԵԱՆԻՆ

Բանտիս դռներն էին եօթը զօրքերով զօրքերով .
 Շէնքն էր ամուր պատած երկաթ քարերով, քարերով .
 Յանկարծ լուաւ դռներու ձայն ճանչմամբ, ճանչմամբ .
 Ներս մղեցին կարգ մը զինուոր շառաւմամբ, շառաւմամբ .
 Ո՛ւր է արդեօք, չի կայ իմ մօտ անուշ հայր, անուշ մայր .
 Լացէք Հայեր լացէք քաջեր ինձ համար, ինձ համար .
 Կարծես կուլան երկինք երկիր ինձ համար, ինձ համար .
 Կուլան արեւ, լուսին, աստղեր անհամար, անհամար .
 Գիշերուընէ ինձ յայտնուեցաւ բանտիս մէջ, բանտիս մէջ .
 Անբաց աչօք չի քնացայ մինչև վերջ, մինչև վերջ .
 Առաւօտեան արշալոյսը, ծագեցաւ ծագեցաւ,
 Մահուան եափթան կուրծքէս ի վար կախուեցաւ, կախուեցաւ:

Ժամացոյցս տուէք մօրս, իմ մօրս, իմ մօրս.

Մի ըսէք թէ Արամ կախուաւ, այլ պանդուխտ է, այլ պանդուխտ է.

Ժամացոյցս տուէք մօրս, վահ Արամ, վահ Արամ.

Հայրենիքի դուն զո՞հ գացիր, անվախ մտիր գերեզման:

ԶԱՅՆ ՏՈՒՐ Ո՛Վ ՖԵՏԱ

Զայն տուր, ո՛վ ֆէտա ինչո՞ւ ևս արտում,

Լուռ ու մունջ նստած երկար մտածում,

Աւաղ երկար մտածում,

Տխուր երկար մտածում:

Շարժեցէք ազերք սրեր շողշողուն,

Թափեցէք կրակ թշնամեաց գլխուն,

Գազան թշնամեաց գլխուն,

Դաժան թշնամեաց գլխուն,

Թափենք մեր արիւն իրրեւ ախոյեան,

Լինի առաջնորդ մեր աղատութեան

Սիրուն մեր աղատութեան,
Անուշ մեր աղատութեան:

Շտապեցէ՛ք, ընկերք, խմբուիլ միտուել,
Մեռաքսէ դժօշակ ծածանի այնտեղ
Թող միշտ ծածանի այնտեղ
Սիրուն ծածանի այնտեղ:

Պարզեցէ՛ք դրօշակ վե՛հ Դաշնակցութեան
Լինի առաջնորդ մեր աղատութեան
Սիրուն մեր աղատութեան,
Սիրուն մեր աղատութեան:

Քանի այսպէս է հայ խզճալի,
Զինուած պիտի լինի ամբողջ ֆէտայի.
Սիրուն ամբողջ ֆէտայի.
Կարիճ ամբողջ ֆէտայի:

Մօսին հրացան ձեռքերնիս բռնած,
Թունաւոր փամբուշտ կուրծքերնիս չարած,
Հապա կուրծքերնիս չարած,
Սիրուն կուրծքերնիս չարած:

ՍԱՍՈՒՆԻ ԵՐԳԸ

Վայրազ քրդաց խօլ վաշտերը կատաղի՝
Պաշարեցին մեր լեռները սոսկալի:
Մի վհատիր, քաջ Սասուն, քեզի կուտան օգնութիւն
Ռուսաստանցի քաջ եղբայրներ շուտով կուգան օգնութեան:

Շէնքդ չէմալ շրջապատուած զօրքերով,
Դաւորիկի անցքն էր փակուած քրդերով,
Իսկ հայ օրերդներ դուք ալ առէք վառօդ ու զնդակ,
Լըցէք դատարկ փամբուշտները անընդհատ:

Քոյր ու եղբայր բաժանելու եկել են,
Հայու որդի սպաննելու եկել են.
Մեռնելու չափ դառն է հպատակիլ վատ քրդիքին,
Լաւ է մեռնիլ առանց հայի քան յանձնուիլ անդուծին:

ՈՂԲ ՎԱՍՊՊՈՒՐԱԿԱՆԻ

Ախ, Վասպուրական տխուր Հայաստան,
Անթիւ հերոսներ քեզ մէջ ժողվեցան.
Ահեղ կուլի մէջ այնքան զիմացան,
Ի սէր ազգութեան նահատակուեցան:

Ախ, բաւ է, հայեր միշտ այսպէս գերի,
Թողնել հայրենիք զիմնւ օտարին.
Օտար սիրում է մեզ իբրեւ հուրի,
Եւ մեր հայն ու ջուր դարձնում է սղի:

Ախ, բաւ է, հայեր, ձեր անմիտութիւն,
Պատիւ չի բերեր մեր հայ ազգութեան.
Պէտք է շուտ գտնել միութեան դարման,
Որով ազատենք մեր մայր Հայաստան:

Պէտք է միանալ ամբողջ Հայաստան.
Թող տեսնայ Եւրոպ ու Ամերիկան.
Պէտք է մենք լուծենք վրէժ Հայկական,
Քանի այսպէս է թուրքի դատաստան:

Վան փոքրիկ քաղաք իւր գաւառներով,
Լեցւեցաւ զիսկ հարիւր հազարով.
Ներկւեցան դաշտեր հայու արիւնով,
Զայն տւին երկինք ամպերն սատկերով:

Տեսէք Սուլթանը ինչքան անամօթ.
Քաշեց մեր վրայ սուր ու թնդանօթ.
Բայց երբ շողշողաց հայկազեան սուրբը,
Սաւարը սրտեց թշնամեաց սրտեր:

Ելէ՛ք, ընկերներ, առնենք հրացան,
 Անգուլթ թուրքերը նոր կատաղեցան.
 Մեր հայ եղբայրներ շրջապատուեցան,
 Եւ մեր սուները հրոյ ձարակ դարձան:

Իմ վերջին համբոյր կուտամ ձեզ, հայեր,
 Զրլայ թէ մոռնաք դուք իմ պատուէրներ.
 Եւ Հայաստանի անմեղ մանուկներ,
 Շուտով լուծեցէք հայու վրէժներ:

Ս. ԺԱՄԱԿՈՁԵԱՆ

Ա. ՉԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՌԱՋԻՆ ՔԱՅԼԵՐԳ

Հայեր, այսօր աղատ կեանքի նոր արեւ
 Երբ խանդավառ կը շողշողայ մեր վերեւ
 Պէտք է բնառ որ մեր սիրան ու մեր հոգին
 Մին անարժան բաղձանքներով բորբոքին.
 Պէտք էն մեզի բիրտ միջոցներ, ուժ ու զէնք
 Ազատութիւն մենք կուզենք:

Թուրք ազգին հետ, իբր աղգական խընամբ,
 Չէինք երբէք, պիտի չլլանք թշնամի:
 Չաւակներ՝ նոյն հայրենեաց, նոյն սուրբ հողին
 Թշնամին ենք մեզ իրարմէ բաժնողին.
 Պէտք էն մեզի բիրտ միջոցներ, ուժ ու զէնք
 Եղբայրութիւն մենք կուզենք:

Միշտ ձեռք ձեռքի, հաստատ քայլով անխափան
 Պիտի կտրենք մենք լուսաւոր այն ձամբան,
 Որ հեշտարոյր ծաղկանց մջլէն բնտանի
 Դէպի լաւն ու դէպի բարին կը տանի:
 Պէտք էն մեզի բիրտ միջոցներ, ուժ ու զէնք
 Արդարութիւն մենք կուզենք:

Եղանակ
 ԳՐԻԳՈՐ ԶՈՒԼԶԱԵԱՆ

ԱՂԵՔ. ՓԱՆՈՍԵԱՆ

ԿՈՉ

Զարթեաւ սուսեր ի պատենի
 Հապա իմ քաջք ի պայքար
 Ի պաշտպանել զփառս հայրենի
 Կանգնեցեն լանջք մեր պատուար:

Գոռ չեփորից բոմբիւնք անեղ
 Շաչիւն զինուոց, ձիոց տրոփիւն
 Գոռ թօթափէր Սասանեանց
 Եւ քաջալեր Վահանեանց:

Ամբարձ Մասիք զզլուին ի վեր
 Ի տես զորդիս ի գուպար
 Լուաւ Երասխ յալիւն երեւ
 Եւ մենչեաց հակայարար,
 Գոռ չեփորից, եւն:

Ողջոյն ընդ քեզ, Մայր Հայաստան
 Ահա որդիքդ յասպարէզ
 Առաքինեաց Տէրն օգնական
 Սրբեաց արտօսող աղեկէզ.
 Գոռ չեփորից, եւն:

Ողբք դառնակիցք գտցեն դադար
 Ի յաշխարհիս մեր սիրուն
 Մուսայն հայոց ի կայթ ի պար
 Հիւսեացէ երբ մեր դրօշուն.
 Գոռ չեփորից, եւն:

Գեանաթաւալ եկեղեցի
 Եւ հոյակապ պալատունք
 Մասնեալ յաւեր ի գէն Պարսկի
 Յոսն կացցեն հայ զինուք.
 Գոռ չեփորից, եւն:

ՍՐԿՈՒՃՃԵԱՆ

Ե Ր Գ Վ Ա Ր Գ Ա Ն Ա Յ

Փառք մեր անմահ և հարց մերոց
Եկեղեցի որ Հնչես բոց
Հայոց սրտիկ քեզ տայ ողջոյն

Հանդիսողոյն
Հայ ազգ ողջոյն :

Ի սէր քո մեր քաջ
Նախնիք խոյսցան
Սուր ի ձեռն և Խաչ
Յ'առարկէլ մահուան .
Այլ նոցա արիւն
Եւ վեհ քաջութիւն
Ետ Հայոց աւիւն
Եւ կենդանութիւն :

Հաւատարիմ քեզ մենք ամեն
Իբր զՄեսրոպ , Ներսէս , Սահակ
Իբր զՎարդան , Վահան , Խորէն
Թոխցոք առնուլ ի գլուխ սրտիկ .
Տգիտութեան դէմ մենամարտ
Ատելութեան և նախանձու
Լիցուք յազիթող յանարիւն մարտ

Քրիստոսամարտ
Հայաստանեայց եկեղեցի
Մեր սիրտ՝ հոգի
Սուրբ սեղանոյդ լիցին առ քեզ
Միշտ ողջակէզ
Լե՛ր հովանի մեզ ամրապահ
Մինչև ի մահ
Եւ քեւ կեցցէ մինչ յաւիտեան
Ազգ Հայկազեան :

Վ Ր Է Ժ

Թո՛ղ կորնչին վատ քիւրտերը
Հայաստանի սուրբ հողից
Բռնակալի անարգ լուծը
Ջնջուի Հայաստանից :

Բաւ է որքան նոքա
Հայու արիւնն ծծեցին ,
Հայու ջանքով՝ աշխատանքով
Պետութիւն պաշտպանեցին :

Հայու հացը , հայու փողը
Մինչև ե՛րբ քիւրտն ուտէ ,
Իւր գարշելի պիղծ բերանով
Հայութիւնը անարգէ :

Վրիժուց կայծակ թող բորբոքի
Հայ առիւծներին սրտում ,
Թաղել թշնամւոյն գլուխը
Դիւցազուններ ի երկրում :

Սրով սրի դէմ մարանչիլ
Արեան դէմ արիւն հանել ,
Իւր մէկ հաւը գողացողին
Ամբողջ տունը թալանել :

Աչքերու տեղ աչքեր հանել
Ատամի տեղ տատմներ ,
Միակ հարուածի փոխարէն
Ամբողջ ազգը կոտորել :

Այս անօրէն՝ անխիղճ դարում
Այլոց վրայ յոյս դրնել ,
Նշանակում է յաւիտեան
Կեանքիցը հրաժարուել :

ՋՈՒԼՈՒՄ ԱՇԽԱՐՀ

Սիրեցի եարս տարան
Եարս տունն ու տարան
Էս ինչ զուլում Աշխարհ է
Սիրտս բօկեցին ու տարան :

Ցաւս մենծ է ճար չըկայ
Ճար կայ ճարակ չըկայ
Էս ինչ զուլում Աշխարհ է
Սրտակից ընկեր չիկայ :

Սարերի վրով գնաց :
Իմ եարը խռով գնաց
Ոչ լոր էր նա ոչ կաքաւ
Չեռիցս թռաւ գնաց :

Լաւ օրերս անցան գնացին
Սե տարտերս մնացին
Աս ինչ զուլում Աշխարհ է
Խոր ցաւերս մնացին :

ԱՅՐԻԻՆ ՈՂԻՐ

Արշալոյսը նորէն բացաւ
Ամպու զամպէն ձօն կուգայ ,
Ալ ձին եկաւ անտէր եկաւ
Ախ իմ եարը տուն չեկաւ :

Լոյսը բացաւ դուռը բացաւ
Ալ ձին քրտնած ներս ինկաւ ,
Սիրուն կրծքին վերք տաացած
Արին թաթախ ներս ինկաւ :

Ախ սիրուն ձի դու ինձ ասա ,
Ո՞ր տեղ թողիր իմ եարը ,
Ո՞ր ձորի մէջ ո՞ր քարի տակ ,
Անտէր թողիր իմ եարը :

Ամպեր եկաւ մութը պատեց ,
Մինակ նստած կուլում ես ,
Սիրելիս կորած եարիս՝
Սուգ ու չիվան կ'անեմ ես :

Ի հանդէս պարզեւարաշնութեան աշակերտութեաց
Ս. Հռիփսիմեանց վարժարանին ՕրՊագիւղի

ԱՌ ՀԱՅԿԱԶՈՒՆ ՕՐԻՈՐԴՍ

Շատ դարերու ցաւերով ,
Տրտում տխուր ողբական ,
Ի գերեզմանս նստելով
Արցունք թափէ Հայաստան .
Ո՛ր կոյսք , փունջ մի քաղեցէք
Եկէ՛ք , իրեն մօտեցէք :

Եւ պար առեալ վայելուչ
Ո՛վ դուք ժպիտք Հայ յուսոյ ,
Երգեցէք յերգ սրտառուչ
Ըզդարձ բախտին և լուսոյ .
Ո՛ր կոյսք , փունջ մի քաղեցէք
Եկէ՛ք , իրեն մօտեցէք :

Փունջ մ'ալ անդին իմաստից
Եւ գիտութեանց ծաղկաւէտ ,
Պարկեշտագեղ բարոյից
Որով պարծի նա յաւէտ .
Ո՛ր կոյսք , փունջ մի քաղեցէք
Եւ զայն իրեն մատուցէք :

Հրաւեր տրուէք արտաթունդ,
Ու քաջալանջ պատանիք
Թող արլանան գունդագունդ
Հո՛ն, ուր կոչեն Հայրենիք:
Ո՛ր կոյսք, փունջ մի քաղեցէք
Նոցա ձակալին մատուցէ՛ք:

Ճարտար մատամբ ձեր յորդոր
Գեղեցկահիւս բանուածով,
Դուք հայ փառաց արգաւոր
Յօրինեցէք թագ շուտով:
Ո՛ր կոյսք, իրեն մօտեցէք
Ու զայն իւր գլուխը դրէք:

Դադրին նըւադք ողբերգու,
Սրբէ արցունքն Հայաստան,
Զի յոյս զըւարթ օրերու
Աղջկունք Հայոց իրեն տան:
Ո՛ր կոյսք, իրեն մօտեցէք
Ու թագն իր գլուխը դրէ՛ք:

Մ. ՊԷՇԻԿՅԱՆԵԱՆ

ԱՌ ՆԺԴԵՂ

Ո՛վ երջանիկ դու նրժուկ
Հիւր մեզ եկեալ պանծալի,
Խաղաղութեան օսկեփունջ
Փայլէ յաջոյդ ձիթենի:

Ճախրեն ըզքե թեւապար
Հաւատ և Սէր լուսաթօխ
Ծաղեալ Յուսոյ կենսաւետ
Նըշու ի սիրտ բոլորից:

Հայրն հոգւոց մեր Գրիգոր
Սերկեան աւուր ի հանդէս,
Զըւարթ ի Քեզ ակնարկէ
Եկեալ իւրում տանն ի տես:

Ըզքե ակումբ լուսերամ
Առեալ խաչամբ գեղապար,
Աստեղազարդ քե այս մեր,
Յնծայ ողջոյն սուրբ Տաճար:

Մ. ՊԷՇԻԿՅԱՆԵԱՆ

ՀՈՎԻԻՆ ԵՐԳԸ

Ամէն առտու ոչխարներս կ'առնէի
Դէպի դաշտ կը տանէի, կը տանէի,
Սիրտս ուրախ ձեռքս սրկնդս առած՝
Մեղմրկ, մեղմրկ, կը ջալէի, կը ջալէի:

Ըմէ ըմէ կը մայէին,
Աղւորիկ աղւորիկ կուտէին,
Երբ սրկնդս կը զարնէի
Շուտ քովիկս կուգային:

Պայծառ օր մին էր երբ այսպէս կ'արածէի,
Երգի մը ձայն լսեցի, լսեցի,
Որ անուշիկ շատ անուշիկ կը երգէր,
Իսկոյն գէպի հոն վազեցի, վազեցի:

Մաղերը սիրում յոյժ տարածուած՝
Գեղջկունի մը կը երգէր,
Թշուառականն երբ զիս տեսաւ
Կամոց կամոց հեռացաւ:

Դարձայ եկայ որ ոչխարներս քննեմ,
Եկայ հատ մ'ալ չը գտայ, չը գտայ,
Բերանս հովին բացած կեցայ մնացի,
Մտածեցի թէ ի՞նչ ընեմ, ի՞նչ ընեմ:

Չարածիճի գեղջկունի մը
Որ ոչխարներս կորացուց,
Խեղճ ու կրակ մնացի
Խրճիթ դարձայ հեռացայ:

ԵՐԳ ԲԱՆՏԱՐԿԵԱԼԻՆ

Մի՛ հեծեր մայր իմ մի՛ հեծեր,

Չէ՛ թէ կը մնոնիմ

Հասակս է քսան տարու

Մօր փափաքս չ'առի:

Նոր հաւաքուած բանտարկեալներն

Աքսոր կը գնան,

Մայրեր կուլան, քոյրեր կուլան,

Սիրտ չէր գիմանար:

Արդեօք պիտի լինի որ

Ես կենդանի մնամ

Ուրախ գուարթ գամ հայրենիք

Նոր կեանք ստանամ:

Մնաս բարո՛ւ քաղձրիկ մայր իմ

Դու կեցիր բարով

Տուր մայրական անուշ կաթդ

Մի քիչ գոլանամ:

ՀԱՌԱՋԱՆՔ

Իմ անուշիկ մայրիկս

Կանչէ թող դայ քուրիկս

Տամ իմ վերջին համոյրս

Կանչում է հայրենիքս:

Գնում եմ կուռելու

Օգնելու, յաղթելու յոյսով՝

Դէմ գնել քաջի պէս թշնամուցն

Փրկել հայրենիքս:

Բացուել է Սուրբ Դրօշակ

Գրնանք մոնենք նրա տակ

Սերոր բաշին նմանակ

Լինենք ազնիւ Նահատակ:

Ուխտել եմ, զինուել եմ, անձնուէր

Քաջի պէս կուռել

Ազատութեան դրօշներով

Փրկել խեղճ հայրենիք:

Այն աեղ Ռուսն է մեզ տանջում,

Այստեղ Թուրքն է մեզ մորթում,

Համարում են մեզ մրջիւն

Ինչ որ մեզ թանկագին է

Մեր ձեռքից են խլում:

Գնում եմ Էյլն.

Ուխտել եմ Էյլն.

ԴԱՇՆԱԿՑԱԿԱՆԻՆ ԵՐԳԸ

Սիրելի դաշոյն, ա՛խ ատրճանակ,

Մանաւանդ մօսին կեանք ես դու մեր,

Երբ քեզ ձեռք տանէ հայդուկ ընդունակ

Յիր ու ցան կանէ թշնամու բանակ:

Դուք էք մեզի կեանք չնորհողը

Փրկիչ ու արեւ հանդիսացողը

Թշնամուց վրէժ սրտիս թախիծը,

Լուծող թշնամիից ցաւ փարատողը:

Ժնեւից եկած նւէր թանկագին

Կուռղ անձնուէր այն դաշնակցականին

Ներչնչէ հոգի վնհ ազատութեան,

Այս զէնքով փրկենք ամբողջ Հայաստան:

Ժնեւից եկած մօսին հրացան

Դեռ քեզ կրելու չեմ եղած արժան,

Պարզ հոգւով կերդնում, պաղ կուրծքիս

սեղմեմ,

Հայդուկի վրէժը քեզանով լուծեմ,

Սուրբ Դաշնակցութեան անվեհեր անուան
 Անշէջ կրակը տուիր ֆեղայուն :
 Սրտին այրւած անձնէր ֆեղան
 Կը փութայ դնալ դէպի Հայաստան :

Ո Ղ Ջ Ո Յ Ն Ա Ռ Ք Ե Չ

Ա՛լ թող դադրին կայլակը աղի
 Դառն արտասուեայ մշտահոս ,
 Ի տես սիրոյդ իմ անձկալի
 Ժպիտ ցանուին հոն ու հոս :

Ողջոյն առ քեզ
 Որ սփռես
 Շուրջըս անհուն
 Յնծութիւն :

Դու կեանք տուիր թառամ ծաղկին
 Քու կենսաբոյր չնչերով ,
 Տե՛ս , որպիսի վարդեր փթթին
 Թեւիդ ներքեւ սրտիդ քով :

Ծաղկէ փնջիկ
 Ես փնջիկ
 Սէրս անթառամ
 Քեզի տամ :

Լեզու տուիր մունջ նոխակին
 Գարնանատիպ քու կեանքով ,
 Քրնար տուիր ինձ խանդաղին
 Երգել ըզքեզ օրերով :

Դաշնակ , քնար
 Մշտահար
 Քեզ իմ երգեր
 Քեզ նուէր :

Մարդ , հրեշտակ , սարեակ , սոխակ ,
 Առ ո՞ր դիմես դու փութով ,
 Արժան թառիդ չունիմ վանդակ
 Քեզ ո՛ւր հանգիստ անխուով :

Ի կայթ ի թիռ
 Ե՛կ հանգիր ,
 Այս կուրծքի տակ
 Կայ վանդակ :

Բարեաւ եկիր , հոգւոյս հատոր ,
 Դու որ արցունք իմ աչքէն
 Կամ սուգ կարօտ բազմատոյն
 Կուգաս վանել իմ սրտէն :

Սիրտըս անդէն
 Քեզ եղեմ :
 Սարքեմ բուրվառ
 Խնկալառ :

Բարեաւ եկիր , ապրիս երկար
 Դարն ողջունէ կեանքդ անգլին
 Ընդ որ ուրախ քեզ անդադար
 Քնարս երգէ ցնձաղին :

Կեանքիս դու զարդ
 Ըլլաս վարդ
 Շուշանս յաւէտ
 Հոտաւէտ :

ՏԻԳՐԱՆ ՃԳՆԱԻՈՐԵԱՆ

Շ ՈՒ Շ Ա Ն Ի Կ

Է՞ր հեռանաս քո մայրենի աշխարհից ,
 Կարօտ թողուս սերտ բարեկամ քեզանից .
 Մեր ամենիս դու մայր էիր զբթառատ ,
 Արդ հեռանաս՝ մեզ մութ պատէ անխարտ :

Քո սուրբ ձեռք մեր վերքերը շատ անգամ
Լուանայիր, դեղ դրնէիր ամէն ժամ :

Քո մաղերից ոլորէիր վիրակապ,
Քո բոլոր կեանք աղբիդ համար էր անկապ :

Ուր որ երթաս, ուր որ լինիս, տիրուհի,
Մեր սիրան, հոգին քեզ հետ տանիս, մաքրուհի,
Գրնաս բարեաւ, մեր յոյս, հաւատ քեզ ընկեր,
Աջն ու ինչը քեզ պահապան զօր գիշեր :

Գ Ա Ի Ա Ռ Ա Կ Ա Ն

Հով արէք, սարեր ջան, հով արէք,
Իմ դարդին դարման արէք : —

Սարերը հով չեն անում,
Իմ դարդին դարման անում :

Ամպեր, ամպեր, մի քիչ զով արէք,
Վարար անձրև թափէք, ծով արէք :

Գէշ մարդու օր-արեւ
Սեւ հողի տակով արէք :

Հով արէք, ամպեր ջան, հով արէք,
Իմ դարդին դարման արէք : —

Ամպերը հով չեն անում,
Իմ դարդին դարման անում :

Սարեր, ձորեր, դաշտեր ու ջրեր,
Մարմանդ-մարմանդ վաղող աղբիւրներ,

Մի՛ վեր կացէք, իմացէք,
Տեսէ՛ք իմ սրտի ցաւեր :

Հով արէք, սարեր ջան, հով արէք,
Իմ դարդին դարման արէք : —

Սարերը հով չեն անում,
Իմ դարդին դարման անում :

Լ ՈՒՍԻՆ

Արդեօք սրտիս իմ սրխառդին
Հառաչանքներ քեզ կը հասնի՞ն,
Աչքէս արցունք որ կը հոսին
Կը ցոլանան քեզմով, լուսին :

Դու անդ արտում երկնից երես
Ի՞նչ են ցաւերն մարդուս, գիտե՞ս,
Դիտե՞ս թէ սիրտ մ'ո՛հ ի՞նչ կ'զգայ՝
Սիրելիէն երբ զուրկ մընայ :

Երբ մթնոլթեան խաւարին մէջ
Կը ցոլանաս դու բոցարեւ
Այլ խաւար ես դու ինձ լատուեր
Զի կորուսի սիրելւոյս սէր :

ՅՈՒՍԱՀԱՏ ՍԻՐԱՀԱՐԻՆ

Գիշեր ցորեկ կը հառաչեմ, ա՛խ, օրիորդ, քու սիրայդ,
Սեւ աչքերուդ վարդ այտերուդ զարնուեցայ, ինչ օգուտ :
Աչքերուդ, այտերուդ եւ ոսկեթիկ մաղբրուդ,
Միայն քեզի սա կաղաչեմ որ ունենաս քիչ մը գութ :

Գիտե՛ս, անգութ, որ իմ սրտիկս չի դիմանար այս ցաւուն,
Քեզի համար ա՛լ չը դադրիր աչքիս արցունք օրն ի բուն,
Քեզ միայն կը յիշեմ, թէ՛ քուն լլկամ թէ՛ արթուն,
Թէ մութ ըլլայ միաքս կուգաս նոյնպէս եւ առաւօտուն :

Շատ աղւորներ թէ ետեսայ, սիրտս միայն քեզ սիրեց,
Ո՛հ, չե՛մ գիտեր, ըսէ՛ ինձի, թէ քու սրտիդ ո՛վ տիրեց,
Քու բարի մայրիկդ իրեն փեսայ ո՛վ բնարեց,
Գերի կ'ըլլամ քու մօրկանրդ եթէ գիտ գուրկ չի ձգեց :

Ուրախ էի, գիտե՞ս, օր մը ես քեզի նստեցուցի,
Սա ներսիդիս, ինչ կայ չկայ, ամանքն ալ հասկըցուցի,

Անուշ բոցըդ զիս թովեց, քենէ վարդ մը փրցուցի,
Այն ինչ օր էր, ինչ ժամանակ, խելքս գլխէս թոցուցի:

Ո՛ւր էր որ այն աղւոր աղջիկն ըլլար ինծի ամուսին,
Եւ երջանիկ իշխանաց պէս ապրէինք մենք միասին.
Կըլորիկ, թօմարուլիկ զաւակներնիս մեր չորս դին,
Ես ծխէի իմ սիկառնս, ասղնադործէր իմ տիկին:

Քեզի համար թախտական, մերկ ու թշուառ եղեր եմ,
Քեզի համար հալեր մաշեր, ոսկոր ու մորթ դարձեր եմ,
Ալ հերի՛ք զիս խոցես, ահա ոտքըդ ինկեր եմ,
Ըսէ՛ ինծի բառ մը երջանիկ թէ «Ես ըզքեզ կը սիրեմ»:

Ժամանակ մը տոտնկ երթանք, հայինք ի՛նչ ընես պիտի,
Ուրիշի մը սիրտ պիտի տաս, վախնամ զիս ձգես պիտի,
«Ե՛լ գնա, տակէ վերջ տէր ունիմ» ըսես պիտի,
Ըսել է այս սիրականըդ վերջը մեռցընես տիտի:

Ն. 2.

ՆՈՐԱԾԻԼ ՏԵՐԵԻՔ

Հաղիւ լուսոյ դողդոջ փայլ
Պատուեց զամպոց սեւ մրուլ,
Մեր դաշտերուն՝ հաղիւ ձիւն
Դարձոց զիւրեանց սեռութիւն.
Եւ դուք վակժոյժ ի փրթիթ
Գայք մեզ ժրպիտ ի քրթիթ.
Նախածիլ տերեւք,
Բարեւք ձեզ, բարեւք:

Դեռ մարդերուն մեր ցըրտիկ
Չեկաւ այցող ծիծառնիկ,
Դեռ տիտակին հեշտավանդ
Չետուն ծորձորք արձագանդ,
Եւ դուք փութայք սիրպիլ
Խընդինց հրեշտակք ի յերկիր.
Նորածիլ տերեւք,
Բարեւք ձեզ, բարեւք:

Կանաչ երանգ ձեր փափկիկ,
Ձեւ եւ իրան ձեր մանրիկ,
Ո՛հ, աչերուն մեր ծարաւ
Խնչպէս անուշ փայլեցաւ.
Տըխուր ոգիք ձեր տեսքին
Կը զւարթանան լ՛ ըսփոփին.
Նորարոյս տերեւք,
Բարեւք ձեզ, բարեւք:

Եկէ՛ք, եկէ՛ք մեր հովտաց
Շողալ ի ծոց մըթաղեաց.
Եկէ՛ք ծառոց մեր ի դող
Ձըզել ի զլուխ կանաչ քող.
Եկէ՛ք տըրտում բնութեան
Նոր շրպարել կերպարան.
Առաջին տերեւք
Բարեւք ձեզ, բարեւք:

Եկէ՛ք, գարնան նորաբոյս
Ծագել վարդից արշալոյս,
Եկէ՛ք հրաւէր տալ առ սիք
Խաղալ ընդ ձեր խոպուպիք.
Ծաղկանցն ասէ՛ք քաղցրահոտ՝
Գա՛ն, ո՛հ, կարօտ եմք կարօտ.
Նախածիլ տերեւք,
Բարեւք ձեզ, բարեւք:

Եկէ՛ք, եկէ՛ք ո՛հ տերեւք,
Եկէ՛ք յուսոյ յանուշ թեւք
Մեր սիրելեաց տապանին
Ծածկել ըզ՜ող տըխրազին.
Ս՛հ, այն ոսկերց անձկալի
Եղէ՛ք պրսակ ցօղալի,
Նորածիլ տերեւք,
Ո՛վ հրեշտակաց թեւք:

Ե Դ Ո Ի Ա Ր Դ Ե Ի Վ Ա Ր Դ Ո Ի Հ Ի

Առ կիթառդ ո՛ր սիրունիս
Անկողնոյս քով եկ նրատէ,
Ո՛հ, սիրտիանք դու իմ սրբտիս
Զարկ կիթառդդ ու երգէ:

Անտանեկի վիճակիս մէջ
Դու միայն ես մնացած
Զքեզ ինծի երկինք վերին
Մխիթարանք է չնորհած:

Այո՛, ինչպէս տիտիանք է
Զքեզ քովիս տեանել միշտ
Քու նայուածքդդ կը փայտատէ
Սրբտիս բոլոր ցաւ ե վիշտ:

Բաց ի քննէ դո՛ւ ունիմ, զո՛վ,
Վարդունիդ իմ գլխապիտ,
Որ իմ մահուան անկողնոյս քով
Տայ ինձ սիրոյ մի ժրպիտ:

Յաւերթ երկինք փառք ընծայեց
Ինձ ի մահուան անկողնոյս
Որ պարգեւեց զքեզ ինծի
Անբռնելի ցաւերուն:

Ո՛հ, անպարտ եմ ես մնացած
Սգատեսիլ մերկ մայրէ,
Բոլորովին մերկ մնացած
Մէր չեմ տեսած ծնողքէ:

Անկրրելի իմ ցաւերըս
Զիս չեն նեղեր բնաւին
Երբ շարունակ ականջներըս
Լսեն անոյշ ձայն քոյին:

Ո՛հ, ինչ քաղցր է իմ ականջիս
Դաշնակաւոր քու ձայնդ
Նոր ուժ կուտայ իմին սրբտիս
Սիրտիւր զայլայլիկըդ:

Վերջին շունչս փչելու մօտ
Եթէ համբոյրդդ զգամ,
Անմահութեան դրախտին մէջ
Ուրախութեամբ կը մանամ:

Երգեմ, զարնեմ իմ կիթառըս
Ո՛հ, դու եղուարդ սիրելիդ
Յուսալով որ իմ երգերըս
Ուրախութիւն տան սրբտիդ:

Ո՛ր բերան իմ, քաղցրը երգէ՛,
Ո՛ր քնար իմ, քաղցր հընչէ՛,
Որ սիրելիս մխիթարուի
Եւ իւր վըշտերն ամոքի:

Այս է վերջին հանգըստարան
Զոյգ մը անմեղ տատրակաց
Որ աշխարհիս իրարու սէր
Հաղիւ էին վայելած:

Ս Ի Ր Ո Յ Զ Ո Հ Ե Ր

Լըճի մէջ նաւակը
Մեղմ հողմիկ կը տանի,
Նորա մէջ նրստած է
Սիրահար պատանի:

Պատանին ձեռքն ունի
Կիթառա ու կ'երգէ,
Իսկ քամին կը փայտցնու
Նաւակը եղերքէ:

Լըճակին մէջը կայ
Քարաշէն մի ամբող,
Սիրունոյ բնակարան՝
Հանապաղ փակ ու դոյ:

Պատանոց նաւակը
Դէպ ամբոց կը վազէր
Ուր նորա անձկալին
Սըրտատորո՛ւի կ'ըսպասէր :

Մեղմ հովը աւելի,
Աւելի սաստկացաւ,
Երկինքը թուխպ պատեց
Փոթորիկ բարձրացաւ :

Ալիքի լեռները
Գոռալով կը ծրփան,
Պատանին աներկիւղ
Կը նուազէ կիթարան :

Լուսինը ամպերի
Տակերէն երեւցաւ
Սոսկալի աղէտի
Պատկերը բացուեցաւ :

Կէս ճամբան ալիքը
Նաւակին խրփուեցան,
Նաւակը փըշրեցին
Յոյս չի կայ փրկութեան :

Պատանին աչքերը
Լուսնեակին բարձրացուց
Կիթարի լարերը
Նա ուժղին հընչեցուց :

«Տա՛ր վերջին խօսքերս
Անձկաւոյս, ո՛վ լուսին,
Թէ՛ քաղցրիկ անուշըդ
Յիշելով կը մնո՞նիմ :»

Դադրեցաւ փոթորիկ,
Ու ալիք պտուկեցան
Ջրրի վրայ կըսորտանք
Նաւակի երեւցան :

Սիրունին սըրտատորո՛ւի՝
Նայեցաւ լըճակին,
Հասկացաւ դառնութիւն՝
Իւր անբաղդ վիճակին :

«Իրարմէ բաժնեցին
Մեզ աշխարհ և այս կեանք,
Գէ՛թ մահով այսուհետ՝
Ջրրի տակ միանանք» :

Ասաց, և աղաղակ
Բարձրացուց նա ուժղին,
Գըլորվեց, զո՛հ եղաւ
Անկուշտում՝ ծովակին :

ՔԱՄԱՌ-ՔԱԹՒՊԱ

Գ Ա Ի Ա Ռ Ա Կ Ա Ն

Դալիչու ճամբէն տուղ ա
Օյ աման, աման, աման, աման. հէյ, հոյ աման :
Անտոն կայներ Աշխէն կուղա
Խորոտ էր Աշխէնը
Կոլոտ էր Աշխէնը :

Անտոնեց զրանը չիշեր,
Օյ աման, աման, աման, աման. հէյ հոյ աման :
Աշխէնին տարան զիշեր,
Խորոտ էր Աշխէնը
Կոլոտ էր Աշխէնը :

Անտոնին ձիու բաշը,
Օյ աման, աման, աման, աման. հէյ հոյ աման :
Աշխէնին զրին խաշը,
Խորոտ էր Աշխէնը
Կոլոտ էր Աշխէնը :

ՕՍՄ. ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ԵՐԳԸ

Գալղըն է՛յ վաթանաշար, սէլինէլիմ գարտաշար .
Իշթէ պու պիր մէսէրրէթ, եաշարն Օսմանլըար,
Եաշարն հիւրրիյէթ, եաշարն ատալէթ, եաշարն միլլէթ
» միւսալաթ, « օրտումուդ, » ասքէր :

Կիճէլէր կիւնտիւզ օլտու, տիտէլէր բուլ չէն օլտու .
Վաթանաշար չօգ եաշա, միլլէթիմիդ շաղ օլտու :
Եաշարն հիւրրիյէթ, են . են . :

Պիր իհասն իթաի խիւտա, նէ բիւսա տըր նէ իւլեա .
Սէօլէլէլիմ գարտաշար, վաթանաշար չօգ եաշա :
Եաշարն հիւրրիյէթ, են . են . :

Կիճէլէր հէփ փարլահօր, օսմանլըար եաշայօր,
Ա՛լ գալէմի տո՛ւրմա, եաղ, հաֆիյէլիր չաթլայօր :
Եաշարն հիւրրիյէթ, են . են . :

Մ Ա. Հ

Հայրիկը ծերացեր է
Ազգին վրայ խորհելով
Ազատութիւն կը դոչէ
Սէր միութիւն ձայնելով :

Հայուն ականջը խուլ է,
Զի տեսներ աչքը կոյր է .
Կը բանայ ականջ աչքեր,
Հայրիկին քաջ քարոզներ :

Ո՛վ որ տակաւին խուլ է
Զի տեսներ աչքը կոյր է,
Թող երթայ էջմիաձին
Բժշկուի ու դառնայ :

Հայրիկին քաջ քարոզներ
Մեզի հանեցին լեռներ,
Ազգին համար կուռելու,
Հայրենիքն փրկելու :

Ո՛վ հայրիկ դու ո՛ւր տեղ ես,
Էջմիաձին բաղմեր ես,
Հայերը կուլան կ'ողբան,
Եկուր ու տես Հայաստան :

Հ Ո Գ Ս Զ Է

Կ'ըսեն թէ աղջիկ մը
Սիրուն ցուցունողը զարդերն են,
Թէեւ ըլլայ տգեղ
Չունենայ սիրտ անմեղ՝

Կը սիրեն
Թող երթան սիրեն
Քծնին ու չոյեն .

Իմ ուզածս այդ չէ
Բայց հոգս չէ հոգս չէ
Թէ աշխարհք ի՞նչ կ'ըսէ :

Կ'ըսեն թէ աղջիկ մը
Ամուսնացնողը օժիտն է
Թէեւ ըլլայ անբան
Կամ լուռ մունջ սատանան,

Ան կ'առնեն
Թող երթան առնեն
Առածնին մարսեն ,

Իմ ուզածս այդ չէ
Բայց հոգս չէ հոգս չէ
Թէ աշխարհք ի՞նչ կ'ըսէ :

Կ'ըսեն թէ աղջիկ մը
Փայլուն ցուցնողը պարերն են,
Թեթեւօլիկ տղայք
Ջայս փնտռեն միմեկ

Որ պարեն
Թող երթան պարեն,
Կօշիկնին մաշեն.

Իմ ուզածս այդ չէ
Բայց հոգս չէ հոգս չէ
Թէ աշխարհք ինչ կ'ըսէ :

Պէտք է որ աղջիկ մը
Սիրէ պարզութիւնը պատիւը,
Զիտայ սիրտ անմաքին
Մարգարիտը խողովն
Բերանը,

Թող երթայ սիրէ
Սիրածը պաշտէ

Իմ ուզածս այդ է
Բայց հոգս չէ հոգս չէ
Թէ աշխարհք ինչ կ'ըսէ :

Մ Ր Գ Ա Վ Ա Ճ Ա Ռ

Արթնցիւր արկին քունէդ,
Մրդախնամարն եկաւ,
Քու թօնպուլիկ զաւկընկուդ
Փայլուն ու թարմ միրգ բերաւ :
Աժան աժան տամ պիտի,
Որ ասկառս չուտ պարպուի :

Զմիւռն բերել տուի,
Խոշոր հատիկով նուար,
Թէ անուշ և թէ թթու,
Որն որ կ'ուզես զբան տալու :

Չառնես նէ ալ մէյ մը տես
Երթամ նէ ետ չեմ դառնար ես :

Ետփայէն նոր զրկեցին
Գլխուս չափ բօրթուկաղներ,
Երբ մէկ հատ մը կեղուեցի
Բերնին ջուրերն կը վազէր :

Եթէ կ'ուզես մէկ հատ տալ,
Բայց բոլորէն վար չեմ տար :

Անմահական հոտ բուրէ
Խընձորն Ամառայի,
Որ աղէկ մէզէ կ'ըլլայ
Անուշիկ մապտիքայի :

Թէ օղի չես գործածիր
Մաղմաղի մէջ եփէ կեր :

Հապա այս մեծ սերկեւիլ,
Որուն նման տեղ մը չկայ.
Թէ ինծի չես հաւատար,
Ելի մէյվախօշ գընա :

Չես երթար նէ ասկից տա,
Խաթըր խութրը խած տէ կեր :

Մուցայ կարադի նման տանձս,
Որ կ'արժէ բոլոր գանձրս.
Հատ մ'առ կեր լաւ մը փորձէ,
Թէ ակուններդ կարծր է :

Չառնես նէ ալ մէյ մը տես,
Երթամ նէ չեմ դառնար ես :

Հոգիս բերանըս եկաւ,
Մինչեւ որ գըտայ այս նուշ,
Կտորէ կե'ր չաթրը չութրը,
Երաններդ կաթ լեցուր :

Չառնես նէ ալ մէյ մը տես,
Երթամ նէ չեմ դառնար ես :

Այսօր ծառէն առի վար
Այս ընկուզ կարծր ու թարմ,
Որ պիտակի պէս լեցուն
Եւ նուէն վար չի մնար:
 Չառնես նէ ալ մէջ մը տես,
 Երթամ նէ չեմ դառնար ես:

Դեռ ո՞ր մէկ միրգերս գողեմ,
Թուխ կաղի՛նս թէ չամբիս,
Թէ Պրուսայի շագանակս,
Կամ Շամէն բերած արմաւս.
 Ամանքն ալ անուշ ու թարմ,
 Ուտես նէ դու կ'առնես համ:

Թէ քու ուղած միրգերդ,
Սակաւիս մէջ չունիմ ես:
Այսօրուրնէ ապսպրէ,
Վաղն առտու կը բերեմ քեզ:
 Ամանքն ալ անուշ ու թարմ,
 Ուտես նէ դու կ'առնես համ:

Տե՛ս կշառքս ալ ինձ նրման,
Մաղի չափ ծուռ մուռ չունի.
Մանաւանդ արրափնեղս,
Որ ցորենն մը պակաս չունի:
 Աժան աժան տամ պիտի,
 Որ սակաւս չուտ պարպուի:

Իսկ թէ սունելու միտք չունիս,
Մեղք եմ մի՛ վար դներ գիս.
Կանուխկէկ երթամ գործիս,
Հաց ճարեմ իմ տուտուխս:
 Ձի թէ պարապ տուն դառնամ,
 Հէմ ծեծ, հէմ դուրսը կը մնամ:
 Գ. Լ. ՌԵՏՈՒՆԻ

ՀԻՆ ԳԷՇ ԱՏԵՆ

Որչափ մարդիկ ախա՛ռս
Երբոր զիրար տեսնեն
Բարեւ կուտան սիրով
Ինչ կայ չիկայ կըսեն:
 Վա՛յ, գէշ ատեն հա՛, հա՛, հա՛,
 Անչա՛ս բան հա՛, հա՛, հա՛,
 Գէշ ատեն
 Իրաւ շատ անպիտան:

Որովհետեւ հիմայ
Պոլսեցւոց հարկ չիկայ
Եւրոպացիք բոլոր
Քաակնիս պարպեն կոր:
 Վա՛յ, գէշ եւն:

Մեր աղջիկներն բսեա,
Մօտայի խենդեր են
Փխտտան ճանֆէս բարէս
Շինես՝ բուքլէ կ'ուզեն:
 Վա՛յ, գէշ եւն:

Քուռչի մը կատրին
Հաղարաւոր ֆրանք
Կուտան ու կը հագնին
Եւ կընեն շատ յարգ:
 Վա՛յ, գէշ եւն:

Չուկին եւեցուկէն
Քիչ մը ալիւր կ'առնեն
Աղւորնալու համար
Երեսնին կը քսեն:
 Վա՛յ, գէշ եւն:

Որն իր էրկանը
Կը պօռայ կ'սպառնայ,

Ուրիշ մ'ալ անդին
Նոր էրիկ կը գտնայ :
Վա՛յ, գէշ են :

Շատ մ'ալ աղջիկներ
Որ էրիկ չեն գտեր
Վանքերը կ'երթան
Որ սրբուհի ըլլան :
Վա՛յ, գէշ են :

Սա պատաւ կնիկներ
Բաներնին են թողեր
Հոս հոն կը վազվառեն
Որ կաթնապուր եփեն :
Վա՛յ, գէշ են :

Երիտասարդները
Թէ հաշուի տակ առնես,
Աղջկանց ինչ որ ըսես
Նոյնը պիտի գտնես :
Վա՛յ, գէշ են :

Գոմհսիօն խանէն
Շատ աշկերաներ ելան
Տունն ու խանութ ծախած
Բուրդ ու բապուճ փախան :
Վա՛յ, գէշ են :

Շատ մը անկուտիներ
Բանի գործի տէր չեն
Կարգուելու կ'ելլեն
Թրախօմա կ'ուզեն :
Վա՛յ, գէշ են :

Թրախօմայալ
Աղջիկ կը փնտռեն

Նայիս քիչ ատենէն
Տունէն կը վռնտեն :
Վա՛յ, գէշ են :

Շատ մ'ալ զէվզէկներ
Գաղղիերէն են սորվեր
Պօն Ժուռ, պիէն մատամ
Ուրիշ բան ըսես չիցան :
Վա՛յ, գէշ են :

Աղգին գործերն ըսես
Պէ՛ ալան քէնալնէ
Թէ որ ասանկ երթայ
Բաներնիս բուսած է :
Վա՛յ, գէշ են :

Աղգատէր ենք կ'ըսեն
Մինակ իրենք կը լսեն,
Ստակի եկած ատենը
Մէկէն կծիկը կը գնեն :
Վա՛յ, գէշ են :

Ե Ր Գ Ս Ա Տ Ա Ն Ի

Մենք ունինք պիտի մօրուք սոսկալի,
Մենք ունինք եղջիւր պոչիկ սատանի,
Ուր երթանք ամէն մարդ որ մեզ նմանի,
Եկէք միաբան խնդանք մէկ բերան :

Դուք անպիտան քաջեր ե զու սատանայ,
Մեր շուքը ուր փայ է հոն ծեծ անխընայ,
Կորիք, չէ նէ պոչերնիդ կտրենք հոս մնայ,
Եկէք միաբան խնդանք մէկ բերան :

Եւ դու կտակածե նայուածքդ ծիծաղի,
Քալուածքդ, շարժուածքդ նմանիս թօսպաղի :

Կից չկերած ծեծ չուտած չուտով դուրս փախի,
Տանք մենք ձեռք ձեռքի խնդանք մէկ բերան:

Ականջներդ երկայն խելքդ ինչ կարճ է,
Ափրիկէի մէջ ասիկայ արջ է.
Ելլէ խաղայ նէ մեր շունեն վար չէ,
Եկէք բարձրաձայն խնդանք մէկ բերան:

Կուկկուլիկ պօռայ՝ անի խօրօզ է,
Ձեռքերը մէջքը ան ալ սօլօզ է.
Հըպարտ հոգիին սիրտը գոռոզ է,
Եկէք ասոր վրայ խնդանք մէկ բերան:

Բաժակք ձեռքերնիս իրար զարնուի,
Բերաննիս դրնենք թող վար պարպուի.
Անուշ մը հասուր մէզէ լլուի,
Բանանք բերաննիս խնդանք մէկ բերան.

Այս տեղս հինգ մարդ չորս հատ ալ աղջիկ,
Սատանի նման երկուք ալ մանչիկ.
Գուռն ամուր գոցեմ չլլայ որ փախչիք,
Հա՛հ, հա՛հ, պօռալով խնդանք՝ մէկ բերան:

Ծ Ե Ր Ն Վ Ա Ն Ա Յ

Մուժ է գիշերս, ինչպէս սիրտս ալ,
Եւ թուիս ալիք մըշտափրփուր
Վանայ ծովու ծիածաւալ
Հառաչանք լի են տըխուր:

Գոց են ամպով աստղունք... և յոյս:
Դեռ շատ հեռու է Արշալոյս:

Ո՛վ նազուհի դուստր իմ Մենեկ,
Շուշան և վարդ դաշտաց մերոց,
Եկո՛ւ ու հօրդ ծերունկ և հէք
Առաջնորդէ՛ ի Զորն Հայոց.

Գոց են ամպով, ևւն:

Քու սիրտտարփ կըտրիճ Արտակ
Տըխուր երգեց, ո՛հ, այս գիշեր.
Սէրն էր երգոց իւր նըպատակ,
Բայց Թորգոմայ դաղէտան յիշէր:
Գոց են ամպով, ևւն:

«Ո՛հ, ինչուան ե՞րբ հաճոյք և սէր,
Առանց սուգի պիտի չըլլան.»
Այսպէս ՚ի քնարն իւր նա երգէր,
Ու արցունքով աչք մեր լըցան:
Գոց են ամպով, ևւն:

Հոս են չիրիմք մեր նախահարց,
Նոճ մի ունի ամէն դամբան.
Երբ փոթորիկ գոռայ յանկարծ,
Հեծեն, նընջող ոգւոց փոխան,
Գոց են ամպով, ևւն:

Հին են դաւերս, հեծեմ և ես.
Ժամ է իջնեմ ՚ի գերեզման,
Երթամ վեհից Հայոցն ՚ի տես,
Վանայ կոհակք թող զիս ողբան:

Եւ դու Մենեկ կուլճա անդոյս,
Ո՛հ, ո՛հ, գընա՛... դայ Արշալոյս:
Մ. ՊԷՏԻԿՅԱՆԵԼԵԱՆ

Վ Ե Ր Զ Ի Ն Գ Ա Ր ՈՒ Ն

Գարունն է եկել նախշուն թեւերով,
Նախշուն թեւերը պէտպէս ձեւերով,
Գոյն գոյն ծաղիկներ կարմեր ու սպիտակ,
Վարդ, մեխակ, շուշան անուշ հոտերով:

Երկինք ու երկիր քեզ տօնեն, գարուն,
Զի ես քան զամէն եղանակ սիրուն.

Նա անձրեւ ցօղէ առաւ 'ի վերէն,
Դա օրհնել տայ քեզ եկւոր հաւերուն:

Ոսկի արեւը փայլէ քեզ վերէն,
Կենսաբեր հովը փրչէ 'ի լեռէն,
Ախ, աղնիւ գարուն, եղանակ սիրուն,
Արդեօք դու ի՞նչ բաղդ բերիր ինձ Տէրէն:

Գլխաքարչ երթամ 'ի պարտէզ այգուն,
Ախ ու վախ քաշեմ ես անդ օրն 'ի բուն,
Զի կայ ինձ հանդիսաւ, ցրնծութիւն սրբոյս,
Ես վաղ եմ մուցել՝ զի՞նչ անդորր է քուն:

Մռամ, պատանքած գեանին կեանք տուիր,
Տերեւթափ ծառին ստուերախիտ արբիր,
Դեզ թրչնոց երամ հանդէս կանչեցիր,
Ինձ մենակ խեղճիւ էսպէս մռացար:

Առաջ գնա՛, գարուն, դէպ հիւսիսն 'ի խոր,
Գլնա՛, կանանչցա՛ւր դու անդ սար ու ձոր,
Որոց անհամբեր քեզ կան՝ տո՛ւր բարե,
Բո հեշտ դալբատեամբ նոցա զուարճացուր:

Կուգաս դալ տարի դու ինձ կու գըմնես
Ո՛չ 'ի մեր այգին ե ո՛չ 'ի պարտէզ,
Այլ անդարժ քրնով հողի տակ պառկած,
Գերեզմանաքար մի վրաս կու տեսնես:

Ռ. Տ. Գ. ՊԱՏԿԱՆԵԱՆ

ԵՐԳ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ

Վրէժ կը գտան չիրմաց խորէն
Գոռ գիւցաղանց ստուերքն ահեղ.
Վրէժ կը մրմունն արդ տխրօրէն
Մեր հէք եղբարց արեան հեղեղ:

Մասեաց ժեռուտ սարն բոցավէժ
Մեր սրտերուն խոր ժայթքէ վրէժ...
Օ՛ն, անվեհեր վանկեք զրկանք՝
Որ Հայաստան առնէ նոր կեանք:

Բիւր սուր, հուր, մահ,
Զազդեն մեղ ահ...
Արդ քաջալանջ
Նետուինք յառաջ:

Սուր մը յազուրդ
Վատ ե անգութ՝
Թող թրչնամուրջն
Խրմէ արեւն...

ՆՈՐԱՅՐ

Կայծակնահար թող կորնչին,
Որք կը մատնեն հայրենիքնին:
(Սեւ Հողեր) ՊԵՏՐՈՍ ԴՈՒՐԵԱՆ

ՏԱՐԱԳԻՐ ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐ

Տարի մ'ալ անցաւ,
Գլնաց սահեցաւ,
Այլ դու, Հայ զինուոր,
Թափառեալ մընաս
Յերկիր հեռաւոր:
Սուգ անմրիխիժար
Զքեզ չուրջ պատած,
Եւ դժբախդ սիրադ ալ
Յուսարեկ եղած.
Սուրդ ու քու ահզդ
Ժանդոտ վար դբրած,
Եւ զօրեղ արմուկդ
Տիգիդ յեցուցած:
Դի՛ր դու, Հայ զինուոր,

Քու յոյսդ առ Աստուած,
վեր վերջուր զլուխդ,
Տե՛ս, ով է կանգնած.
Առ քեզ կ'ակնարկէ
Ազատիչն Աստուած,
Յաղթութեան պրսակ
Իւր սուրբ ձեռք բռնած:
Ուրեմն առ նիղակդ,
Ոտք ելի՛ր կանգնէ,
Եւ սրբորդ խորէն
Անոր փառք խրկէ:
Վհատիր մի՛ բռնաւ,
Քաջ զինուոր դու Հայ,
Զի այսուհետեւ
Էն Աստուած գլխած
Ընդ քեզ է յաւէտ.
Յազգասէր մրցանադ.
Կուտայ քեզ պրսակ,
Բոլոր ճրգանդդ փառք,
Եւ ազատութիւն:

Մ. Ս. Յ. ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆՑ

Պ Ա Ն Դ Ո Ւ Խ Տ Ն Ա Ռ Լ Ո Ւ Ս Ի Ն

Նուազեալ կենաց իրրեւ յոյս,
Մութ և տխուր ես ո՛ր կոյս.
Ել, ել լուսին, ո՛ն և զուն,
Սիրտ մի ունիա զգայուն.
Ազդ մի թըլուտու Հայրենիք,
Որ քօղ առեր ես զամպիկ:

Բնութիւն դեղոյդ երածիչտ,
Քեզ աստեղաց հոյք նաժիչտ.
Եւ անհուն սիրուն ժրպիտ մի,
Կարգեց գրչխոյ դքեզ երկնի.

Ցօղէ նշոյլդ արխրանոյշ,
Պանդուխտ հողւոյս ցաւոց բոյժ:

Ո՛ն, փշրեցան սիրտս ու քնար,
Ես ալ քեզի պէս զաշխարհ.
Պանդուխտ քայլով չափեցի,
Ծաղկունք ծըլլն սոսկ քեզի.
Զեկաւ զեփիւռ մ'անուշիկ,
Շոհել իմ դէմքս յուսալիք:

Հող մ'ունէի Հայրենի,
Դրբախտ չքեզ աշխարհի.
Աւերակացն արդ պահպան,
Բիւրան և անոր հրացանն.
Յուցուր ժանտից, ո՛ր լուսին,
Զազիր ոսկերք Վասակին:

Ազգ մ'ունէի այն Հայն էր,
Որ երկրիս վրայ տարուբեր.
Կ'երթար օտար ազգերէն,
Մուրալ լեզու և օրէն.
Լուսին, ցուցուր դու Հայուն,
Փառքն իւր նախնեաց շիրմերուն:

Սիրտ մ'ունէի, այն կոյսն էր,
Որ իմ հողիս էր գրաւեր.
Ծաղկէ հասակ, ծաղկի դէմք,
Հուր աչքն առին շիրմաց վէմք,
Մեռնի պանդուխտ ալ, Լուսին,
Դու այցելու ել շիրմին:

Ս. ՇԷՔԻՍԵԱՆ

Ի ՍԳԱԼԻ ՄԱՀ

ԳԱԲՐԻԷԼԻ ԵՐԱՆԵԱՆ

Քու ցուրտ շիրմիդ վրայ ուր, վա՛հ, կայ թողումս,
 Ասոյդ հասակդ և սրբախդ հուր երկնաստայ
 Չէ թէ միայն արեւնք ծաղիկ լի ձեռքով,
 Չէ թէ միայն արցունք անհուն ցաւերով:

Այլ և ձօններ վշտահար
 Երգերն անոյշ Քննարին,
 Որոյ փափուկ թեղերը
 Դու հիւսեցիր սրտագին:

Այն նուագներն որ քու բերնէդ սրլացան,
 Երթալ յողջոյն աւերակաց ցիր և ցան.
 Լրեց զանոնք 'ի դամբանայն Հայրենիք
 Եւ արտիեցան Հայաստանեայց վեհ Ոգիք:

Լրաէ զանոնք և դու եւս,
 Մահուան քունէն արթնցիր.
 Այն Քնարին թեւերով,
 Յանձնաթիւն և՛ թռի՛ր:

Մ. ՊԷՏԻԿՅԱՆԵԱՆ

ՆՈՐ ՏԱՐԻ

Եղանակ (լա Մարսելէզ)

Օն, փութացէք, հասեալ է ժամ,
 Հարէք մարտի փողերն ուժգին.
 Մեզ ահարկու կայ պատերազմ,
 Արեամբ զինեալ է թրչնամին:

Փշրեմք՝ ազատ, բանաւք զլոներ,
 Չար նախանձուն մեր սիւրբիմ:

Որ դարերով է մեզ փակեր,
 Ի կուրաթեան 'ի բանտ մթին:

Ի զէն, ծն, փութացէք
 Գունդ 'ի գունդ, Հայ դատերք.
 Լուսովն այս նոր տարւոյս վանեմք
 Բռնութիւն, դաւ ու նկնդ:

Մեր մարք, մեր քորք խոցեցան շատ
 Շրջթայակալ 'ի դերութեան.
 Մինչդեռ մեր հարք, եղբարք ազատ,
 Անխոյժ էին կոյր զկուրաջն:

Արդ և սոքա լուսովն ուսման
 Տեսան վէրքերն իրենց ազդած.
 Ուստի լինին մեզ օգնական,
 Առնել նախանձն արտահալած:
 Ի զէն, ծն, փութացէք, հայն:

Ազատութեան կանգնեմք զբրօշ
 Մեր իգական փափուկ սեռին.
 Տեսնեն մեր քաջ ընկերք անյուշ
 Թ' այնու իրենց է մեծ բարին:
 Նոր տարւոյ զէնք տաէք, զինուորք,
 Մեր բառն ընենք Հաւատք, Յոյս, Սէր.
 Իմաստութեան դատերք եմք, քորք,
 Այս մեզ փառք, պատկ, այս ձեզ հրաւեր:
 Ի զէն, ծն, փութացէք, հայն:

Ն Ն Ջ Ե Ա Ո Ր Դ Ի Ս

Ննջեա՛, որդիս, անուշ քնով
Օրօր կասեմ ու նանի,
Քնոյ հրեշտակ իւր թւերով,
Քո երեսին հով անի:

Ննջեա՛ ննջեա՛ անուշ զաւակ,
Շուտ մեծացիր ու մարդ դառ,
Հայրենիքիդ լեր պիտանի,
Նորա արեան վրէժն առ:

Գիտես արդե՛ք ո՞վ էր պապդ
Եւ ինչ գործեր նա արաւ,
Նա վարդանն էր որ իւր գործով,
Հայրենիքին փառք բերաւ:

Քո անունն էլ նոյնպէս վարդան,
Քաջ վարդանին նմանիր,
Նորա տւած օրինակով,
Հայրենիքիդ ծառայիր:

Գիտացիր որ ամենայն մարդ,
Պարտական է իւր ազգին,
Սիրել օգնել թէ որ պէտք է,
Հայրենիքին զո՛հ լինել:

Դէ՛հ, մեծացիր ու քաջացիր
Ազգիդ վրայ մտածիր,
Ձեռքէդ եկած ամէն բարիք
Նորա համար մի խնայիր:

ԿՈՉ ՀԱՅՐԵՆԻ ԼԵՌՆԵՐՈՒՆ

Անգթօրէն զիս դատում են,
Խօսէ՛ք Հայաստանի լեռներ.
Եղբայրս ինձանից դատում են,
Խօսէ՛ք Արարատեան լեռներ:

Մեր խնդիրքին չեն դնում տկանջ
Ասում են, սուտ է ձեր պահանջ
Բայց այս հոգեր ո՛ւմն էր առաջ,
Խօսէ՛ք Հայաստանի լեռներ:

Գուցէ յիշէք դուք այն օրը
Երբ պապս լրծած արօրը
Վարում էր ձեր դաշտն ու ձորը
Խօսէ՛ք Հայաստանի լեռներ:

Գիտեն իմ պապիս անունը
Բայց ստում են ուղղութիւնը
Գոնէ նրան պատմութիւնը
Խօսէ՛ք Հայաստանի լեռներ:

Լեռնե՛ր ձեզ մնաց ամենայն բան
Դուք կանգնեցէք վկայութեան
Ո՛ւմն էիք ասում Հայաստան
Խօսէ՛ք Հայաստանի լեռներ:

Եւրոպ չանապ մեր խնդիրքին
Երես դարձուց Հայոց դատին
Սրինն ելաւ ծածկեց գետին
Խօսէ՛ք Հայաստանի լեռներ:

Ը Ն Կ Ե Ր

Բարի գեղեցիկ, առաքինի ընկերը մարդուն,
 Փայլեցնում է արեւի պէս պատկերը մարդուն.
 Մինչ մարդ ունենայ իւր մօտը հաւատարիմ ընկեր,
 Յերկիր նման անցնում է մութ գիշերը մարդուն:

Կեանքդ նուիրես ընկերի լաւին՝ քիչ է դարձեալ
 Այնպէսն է հոգեկան լուսատու լապտերը մարդուն,
 Ընկեր եմ ասում, աստուածալախ ճշմարիտ ընկեր,
 Որ բարձրացնէ աստիճանը միշտ վերը մարդուն:

Թշնամիները իր վերայ քալած ժամանակը,
 Կտրիճ հարազատ ընկերն է սուսերը մարդուն.
 Ով որ ունենայ Զիւան աչքդ, մտերիմ ընկեր,
 Զը ապրտակիլ ամենեւին մէկ հերը մարդուն:

Կ Ո Ր Կ Ո Տ Ե Ա Ն Ի Ե Ր Գ Ր

Զէնքերս տուր մայրիկս, սուրերս տուր քոյրիկս,
 Թէ որ ազգիս չզոհուիմ, ապա ինչո՞ւ ծնար զիս:

Աւաւօտ արշաղոյսին չորս կողմերս պատեցին.
 Զորս զին չորս հազար զօրքեր, չորս հազար թշնամիներ:

Ազատութեան վառ սէրը ինձ հանել է լեռները,
 Վատ թշնամու դէմ կռուելու՝ Հայաստանը փրկելու:

Լեւոն սուրդ քաշեցիր, վրէժ տռնել ուղեցիր,
 Երբոր գնդակը զիպաւ՝ «ա՛խ Հայաստան» գոչեցիր:

Մայր անունս Արամեան մականունս Կորկոտեան.
 Երբոր բանտից ազատուեմ՝ դարձեալ խմբեր կ'կազմեմ:

Ս Ա Ք Օ Յ Ի Ե Ր Գ Ր

Այն օրը, որ ես քեզ տեսայ էլ ուրիշին չը սիրեցի.
 Գիշեր ցերեկ աղաչելով՝ քաջիդ կեանք արեւ խնդրեցի,
 Այդ պատճառով չատ սիրեցի, որտեղ տեսայ Սեւքարեցի,
 Սեւ-քարիդ զուրպան Սաքոյ ջա՛ն, ջա՛ն ջինա՛ն ջան:

Բոբիկ ոտով ուխտ դնացի. փառք Աստուծոյ մուրատ տուայ,
 Այն ինչ երջանիկ օր էր, որ քեզ սկզբում Դերիկ տեսայ,
 Դերիկիդ զուրպան Սաքոյ ջա՛ն, ջա՛ն. հոգի ջան:

Հարց արեցի վարդապետին ասի, ո՞վ է այդ արեղան
 — Արեղայ չէ հոգիս, զինուոր է այդ սիրուն աղան.
 Զինուորիդ զուրպան Սաքոյ ջա՛ն, ջա՛ն տալան ջան:

Պատարագ վերջացրին, գնացին զարկելու նշան,
 Մեկդին Պետօ մէկդին Կարօ, ի՞նչ սիրելի ընկերներ կան.
 Ընկերիդ զուրպան Սաքոյ ջա՛ն, ջա՛ն տալան ջան:

Երկար յաղթութիւնից, տանջանքների դէմ կռուելով,
 Անյաղթ ջան-ֆիդայ, մեծ-մարդ կոչման արժանացար
 Այդ դէպքումն էլ պատմութեան մէջ անյաղթելի փառք
 տոացար,

Անյաղթիդ զուրպան Սաքոյ ջա՛ն, ջա՛ն հայդուկ ջա՛ն:

Հ Ա Բ Ը Ր Բ Ա Ն

Տղայ

Աղջիկ

Տղայ

Հա՛րրրբա՛ն

Ջա՛նէ ջա՛ն.

Սիրել եմ՝ սերն երեսին,

Անթառամ թերն երեսին.

Ով իմ սիրածն ինձ չի տայ,

Ասործու կերն երեսին:

Աղջիկ

Տղայ

Հարրրբան,

Ջանէ ջան.

Աղջիկ Սարի թըրթընջուկ թաղա,
Մեղը ու շաքար քիչ մազա՝
Ինձ պէս նազանի աղջիկ,
Քեզ պէս տըղին ո՛նց սաղայ:

Տղայ Պըզտի՛կ աղջիկ. համ ունիս,
Չորեքդիմաց ծամ ունիս,
Խուռնջիկ-մուռնջիկ մի՛ անի,
Ինձ առնելու կամ ունիս:

Աղջիկ Գութանդէ հոլա՛, հոլա՛,
Գութանիդ տակը քոլ ա,
Քանի զըծութիւն անես,
Քեզի առնողը տոլ ա:

Տղայ Չեր տան տակին վար կանեմ,
Չար աղսաւին քար կանեմ,
Թող իմ սիրածն ինձի տան.
Գըծութիւնըս թարկ անեմ:

Աղջիկ Չուրը իր ջամբով կերթայ,
Յօդածը վարդի թերթ ա,
Ինձ սիրող կըտրի՞ն տըղէն՝
Հաղարի մէջ մի բերդ ա:

Տղայ Բուսել ես բաղի միջին,
Շամամի թաղի միջին.
Գիշեր ցորեկ միալար,
Դու ես իմ խաղի միջին:

Աղջիկ Աշուղի պէս խա՛ղ ասա,
Բըրբուղի պէս տա՛ղ ասա,
Ինչքան որ գովես՝ արթեմ,
Իմ մօր գովական փեսայ:

Վ Ա Ն Ե Ց Ի Կ Տ Ր Ի Ճ

Հաղիւ լրացաւ քսան մէկ տարիս,
Աղուամաղ բառ երես ծնօտիս,
Թշերէս կարմիր վարդեր կը կաթի,
Ջիղերս ամուր՝ ասես երկաթի:

Տուէք ինձ սարեր՝ սարեր կործանեմ,
Ծառը արմատով զետինէն հանեմ,
Սուր ակռաներովս երկաթ կը ծամեմ,
Մէջս այդքան ոյժ, ասէ՛ք, ի՛նչ անեմ:

Առջեւս դրէ՛ք մարդ հարիւր ու հազար—
Ջարդեմ տրորեմ զերդ բողկ ու գազար,
Ինչ այլք շաբթու միջ՝ այն ես օր կանեմ...
Մէջս այդքան ոյժ, ասէ՛ք ինչ անեմ:

Ինձ պէս բիւրերով լի է Հայաստան,
— Նրա սուրբ հողին ըլլեմ ես զուրպան—
Մարմինը ուժեղ է՝ առոյգ է Հային,
Այլ, ափսո՛ս, թմրած է նորա հողին:

Թէ մի օր զարթնի նորա վեհ հողին,
Նա պարզ կը ցուցնէ հիշանոտ ազգին,—
Ո՛վ էր երկուսէն սորուկ եւ կամ տէր...
Ա՛խ, ե՛րբ պիտի թնդաք, խեղճ Հայի սրտեր:

ԳԱՄԱՌ-ՔԱԹՈՍ

Կ Ր Ա Ն Բ Ա Մ Բ Ո Ւ Լ Ի

Կրանքամբուլին այն օղին է
Որ մեզի քաջ ծանօթ է,
Կը խմեմ ես կը զուարճանամ
Բոլոր աշխարհք հոգս չէ:

Երկինք երկիր թէ կործանին
Ես կը խմեմ Կրանքամբուլին:

Թէ սիրունիս գայ զիս գրկել
Երեսներս համբուրել,
Կոբրի, կրսեմ, շուտ առջեւէս,
Ա՛լ դու ինձի համար չես:

Ահա գրկած իմ սիրունին
Ես կը ճնկեմ կրանքամբուլին:

Թէ լերդս ու թոքս, սիրտս ալ մաշի,
Ասով միայն կ'առնեմ հոգի,
Թէ հոգեվարք պառկած ըլլամ,
Մէկ կաթիլով կ'ըռնանամ:

Դպեակ, բժիշկ, եւ ոչ մէկին
Ես չեմ փոխեր կրանքամբուլին:

Թէ նազեքայլ աղջիկ մ'ինձ գայ
Սիրոյս համար լայ ողբայ,
Հազար կտոր կտորաւի նէ՝
Բնա՛ւ իմին հոգս չէ՛:

Բայց շատ կ'ողբամ երբոր կտորի
Շիշն ու գաւաթ կրանքամբուլի:

Թէ թատրոնի համար ինձի
Օթեակի մը տոմսակ զրկեն,
Մէկէն կ'առնեմ կը պատուտեմ,
Բերողն ալ կը դրոշմեմ:

Թատրոն դպրոց գետինն անցնին,
Իմ սիրածս է կրանքամբուլին:

Թէ կինս աղաքս բոլոր օրը
Չըլլան պատառ մ'հաց կերած,
Ցաւ չեմ զգար, զի իմ փորը
Շաքաթներով հաց չէ մտած,

Առանց հացի թող սովորին
Տղաքս խմել կրանքամբուլին:

Թէ հարսնիքի զիս հրաւիրեն
Ոտքով զլիսով կը վազեմ,

Մէկ բարձի վրայ ծերանալնուն
Հազար տարի կը մաղթեմ:

Հարսը թող տան իրեն փեսին
Ինձի ձգեն կրանքամբուլին:

Թէ յանկողին հիւանդ պառկած
Հոգի տալու մօտ ըլլամ,
Բժիշկն հարցնէ թէ ի՞նչ կ'ուզեմ,
Անմիջապէս իրեն կ'ըսեմ:

«Պարոն բժիշկ, իմ դեղ դիւրին՝
Է Հրաշագործ կրանքամբուլին:»

Թէ մեռնելու օրերուս մօտ
Հոգէտուրս դէմս եմնէ,
Ո՛հ, այն ատեն թող բաժկիս հետ
Հոգիս մարմնէս դուրս եմնէ:

Բայց մինչեւ որ հոգիս քակուի,
Պիտի կըլլեմ կրանքամբուլի:

Թէ գերեզման մտած ըլլամ
Չըլլայ երբէք զիս մոռնաք,
Դացէք գտէք իմ գինեպան,
Այս է վերջին իմ կտակ,

Մեռած օրուանս կիրամուտքին
Աղէկ ըլլայ կրանքամբուլին:

Գ. Լ. ՌԵՏՈՒՆԻ

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐԻՆ

Դու անցար, հերո՛ս, դէ՛հ հանգի՛ստ քեզ քուն,
Դու լուսադէմին մեռար լիայոյս,
Դու ճամբորդ ժիր դէպ ազատութիւն,
Երբ դեռ հեռո՛ւ էր հեռո՛ւ, արշալոյս:

Տե՛ս ի՞նչ հերոսներ՝ երգովդ ստեղծուած՝
Փակեցին աչքերդ, որ հանգիստ առնուս:

Հերոսների մէջ դո՛ւ մեռար հերո՛ս,
Մարմնով դարձար հող, հոգով արշալոյս :

Է՛րնէկ քո յոյսին, նա՛, որ չէր գողում՝,
Երբ թոյլ անքում էր մեր ճահճն անյոյս .
Այն օձե՛ր էին եւ գորտեր սողում ,
Քանզի դալու էր անշուշտ արշալոյս :

Սակայն երբ աղգդ թմրկով ու փողով
Դէպ՝ երբ աղատութիւն երթայ սրտայոյս ,
Դու կգաս այնտեղ յարութեան շողով ,
Բայց ննջի՛ր դեռ կայ մինչեւ արշալոյս . . . :

Ա Ղ Զ Կ Ա Յ Ե Ր Գ Ը

Հանգիստ իմ անուշ, անցար գնացիր,
Միայն վէրքն անբոյժ սրտումս թողուցիր .
Սոխակ գեղեցիկ կանաչ պարտիզում ,
Երգելով քաղցրիկ ինձ չէ գրաւում :

Քեզանով միայն երջանիկ էի .
Տիկին ինքնիշխան ինձ կարծում էի .
Յերեկը մենակ փակուած սենեակում ,
Ողբում եմ անցագ ոչ ոք չէ լսում :

Գիշեր է գալիս մահճի՛ն եմ մտնում ,
Տրտում է հոգիս քունս չէ տանում .
Մազեր թուխ երկայն , աչեր գրաւիչ ,
Ի՛նչ հասակ ի՛նչ ձայն , ինչ հոգի կտրի՛ն :

Ո՛հ սիրտս այրուած ողջ քեզ է կանչում ,
Ողջ քո անմոռաց անունդ եմ յիշում ,
Անգութ ինձ խաբեց , ուրիշին սիրեց ,
Ա՛խ , նա ինձ դեռ վա՛ղ , դադաղ պատրաստեց :
Ս. ՇԱՀԱԶԻԶԵԱՆ

Ի Ն Գ Ը Լ Ա Պ Մ Ա Ր Շ Ը

Օրոտումուզ իթաի եէմին ,
Թիթըէթի խաք ու զէմին
Միւլէթի իթաիք էմին
Աչըլուը բահ ը նէվին :

Նագարաք

Սանճաղըմըզ՝ շանըմըզ ,
Օամանլը իւնլանըմըզ ,
Վաթան պիդիմ ճանըմըզ
Ֆէտա օլսուն գանըմըզ :

Թէրք ի արամ էյլէտիք ,
Ճէհա ու իգտամ էյլէտիք ,
Նէշը ի մերամ էյլէտիք
Հազլա գըլամ էյլէտիք :

Օամանլը ա՛ֆաարըլզ
Պիր Վաթան էվլաարըլզ ,
Միւլէթին էֆրաարըլզ
Հիւրրիյէթ էշնաարըլզ :

Աղաճլա օթաղըմըզ
Շու թաչլար եաթաղըմըզ
Սէօնաիւրիւսլ օճաղըմըզ
Եըգաըլար պուճաղըմըզ :

Օամանլը՝ թապ ը քէրիմ
Սահիպ ի սէյֆ ը գաւլիմ
Նէճլ ի նէճիպ ի գատիմ
Էսիր օլմագ փէք ատիմ :

ՍԱՀՄ. ՃԷԼԱԼԵՏՏԻՆ

ԶԱԽՈՐԴ ՕՐԵՐ

Զախորդ օրեր ձմրան նման կուգան ու կերթան,
Վհատելու չէ, վերջ կունենան, կուգան ու կերթան,
Դառն ցաւերը մարդոց վրայ չեն մնար երկար,
Որպէս յաճախորդ՝ շար ու շարան կուգան ու կերթան:

Փորձանք, հալածանք եւ նեղութիւն ազգերի գլխին,
Ինչպէս ճանապարհի կարաւան կուգան ու կերթան,
Աշխարհը բուրաստան է յատուկ, մարդիկը ծաղիկ,
Որքան մանիշակ, վարդ պալատան կուգան ու կերթան:

Ոչ ուժեղը թող պարծենայ եւ ոչ տկարը տխրի,
Փոփոխակի անցքեր զանազան կուգան ու կերթան.
Արեւը առանց վախենալու ցայտում է լոյսը,
Ամպերը դէպի աղօթարան կուգան ու կերթան:

Երկիրը ուսեալ դաւակին է փայլալուստ մօր պէս,
Անկիրթ ցեղերը թափառական՝ կուգան ու կերթան
Աշխարհը հիւրանոց է Զիւան, ազգերը հիւր են,
Այսպէս է կանոնը բնական. կուգան ու կերթան:
ԱՇԸԳ-ՃԻԻԱՆԻ

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐ

Մասսի ձակատին ամպրոպ պատուեցաւ,
Հայերուս սրտէն վախ փարատեցաւ,
Նժոյգ է տակար, ձեռիս աշնալու,
Մուլթիս, ունիս ուժ՝ ինձ դիմանալու.
Ըստրուկ եմ եկել, կը դառնամ ազատ,
Յետ խրլած քեզմէն հողն իմ հարազատ:

Անսուտ երդումով ուխտել եմ ազգիս —
Զոհել մարմինըս զոհել եւ հոգիս,
Արամարհել սով եւ անդորրութիւն,
Տալ Հայաստանին սուրբ ազատութիւն:

— Ըստրուկ եմ եկել կը դառնամ ազատ,
Յետ խրլած քեզմէն հողն իմ հարազատ:

Էլ ես ահ չունիմ քու վախկոտ զօրքէն,
Զգուած եմ ես քու շարեաթ օրէնքէն,
Մշու դաշտերը վան ու Արգրում
Կ'լուսնան զօրքիդ սեւ ու պիղծ արիւն.
— Ըստրուկ եմ եկել, կը դառնամ ազատ,
Յետ խրլած քեզմէն հողն իմ հարազատ:

Թըշուա՛ւ, քու յոյսն է Զէրքէզն ու Քուրդը —
Հա՛, մէկ քամբին տամ նոցա բուրդը.
Զեռքիս ունիմ ես Ղեւծնդի լախար,
Որ ջարդեմ փըշրեմ քու փրտած թախար.
Մուլթիսն, սիրտ ունիս իջիր մարտի դաշտ,
Տե՛ս քու առջեւն է թշնամիդ անհաշտ:

ԳԱՄԱՌ-ՔԱԹՊԱ

ԲԱՆՏԱՐԿԵԱԼՆ ԱՌ ԾԻԾԵՌՆԱԿ

Ո՛վ ծիծեռնակ, վարանած թռչնիկ, ինչ տխրազին
Զայնիւ ձայնիւ կ'եղանակես մօտ իմ բանալին.

Միթէ վարուժանդ սիրուն
Հոս միայնակ թողուց դքեզ
Եւ դուն անմխիթար կը հեծես.
Ո՛հ, լաց ուրեմն ինձի պէս:

Բայց երանի՜ քեզ բիւր երանի, կրնաս թռչիլ.
Թեթեւ թեթեւ թեւոցդ ի ծայր ընդ սար եւ ձոր.
Իսկ հոս արեւուն նշոյլն աղօս
Մուլթ բանտիս է անթափանց.
Եւ ոչ մեղմ հովիկ մ'ալ կը փչէ
Ո՛հ տանի ձայն իմ սիրելեացս,

Գէթ դու գնա՛ դանել սիրելիդ, սլացիր արագ.
Սակայն սակայն դարձիր նորէն մօտ չուառիս.

Եւ հոս հանգչէ այս իրիկուն
Լեւր դու վկայ տխուր մահունան,
Եւ իմ շիրմիս վրայ ճըճըւալով
Գէթ դու յիշէ զիս անմուտաց:

Տ Ո Ւ Ր Բ Ա խ Ի Ե Ր Գ Ը

— Ուրեմն մնաք բարո՛ւյ աղնիւ ընկերներ,
Մեռնեմ ձեր հոգուն երջանիկ քաջեր,
Քո հողին մոռնիմ Տալւորիկ ազատ,
Կեցցես դու յաւէտ. Անդրանիկ քո զարդ:

Քաջի համբոյրով տուաւ հրաժեշտ.
Անվեհեր Տուրբախ ընկեր հարազատ,
Րոպէ անցաւ սլացաւ ուժգին,
Վեհ դաշնակցութեան սուրբ անուան արժան:

Երկինքը պատել էր գունդ-գունդ սեւ ամպեր,
Արեգակ չկար, մութ ու խաւար էր,
— Դժուար էր զատուել քաջ ընկերներից,
Հայ ազգի սիրած ու պաշտած տեղից:

Հեռուից տեսնող՝ էլ ու աշիրաթ,
Երնէկ կուտային քեաֆուր Տուրբախին.
Ա՛հ ու սարսափով լցուած քուրդ միլլաթ,
Կապուտ աչերից արցունք կը ցայտէր:

Նժոյզ ձի նստած ահուելի դէմքով,
Երկինք ձայն տւեց վեհ քաջի արարք,
Խնուայ փաշէն լցուած էր դողով,
Թռչում էր ցոլակ, ցայտում էր կրակ:

Անհամբեր սրտով Դաշնակի ճիւղեր՝
Կարիճ Տուրբախի գալուն կը սպասեն,
Փառք ու պարծանք են մեզ այսպէս քաջեր,
Ուրախ լուր բերաւ ազատ Սասունէն:

Գ Ի Շ Ե Ր Յ Ե Ր Ե Կ

Գիշեր ցերեկ մորմոքում եմ, ի՛նչ անեմ,
Կարօտդ քաշում եմ տարով նազանի,
Հանգիստ չունիմ, անդադար եմ քեզ համար,
Ցաւերս թեթեւցո՛ւր սերով, նազանի,

Մէկ տեսքդ տեսնողը քեզնից կ'ամաչէ,
Ծանօթացի՛ր, սիրականիդ ճանաչէ՛,
Հագած զգեստդ՝ ալ ու կանաչ է,
Փաթաթուել ես ձերմակ զարով նազանի:

Թալալօղլին խմեց երազումը թաս,
Քաղցրանաս, դու մեզի անուշ բարեւ տաս,
Երանի այն օրուան, որ մեր տունը դաս,
Պտրտուիմ զլիսովդ բարով, նազանի:

Վ Ա Յ Ա Ն Շ Ա Ր Գ Ը Ս Ը

Է՛յ վաթան, է՛յ իւմի միւշֆիք շատ ու խէնտան օլ պու
կիւն

Ալէմ ի Օսմանիանա փերթէվ էֆշան օլ պու կիւն
Գուրթո՛ւլ, էպր ի հիլէքեարլնաէն սէմա ի սաֆէ չըդ
Գալպիմիլ օլտուն միւշնէվլէր, միհրի բաշխան օլ
կիւն

Պաշխ օլունաու կայրի հիւրրիյէթ, հիւրրիյէթ պու կիւն
էվլատընա

Կէլ, կէլ է՛յ խաքի մուզատտէս մազհարը շան օլ պու
կիւն

Սինէնի չաք էյլէ, կէօրպիւն պունլարը էճատարմը,
Անլէրին էրվանընա ըէհպէր, նիկէհպան օլ պու կիւն
Գօշ պիւթիւն էվլատ ու ահֆատընլա պապը վահտէթէ
Միլլէթ ու մէշրութիյէթէ տուա խան օլ պու կիւն:
ՆԱՄԵԳ ՔԵՄԱԼ

ԱՅԲՈՒԲԵՆԱԿԱՆ ՅԱՆԿ Գ. ՀԱՏՈՐԻ

Ալ թող դադարին կայակեք	246
Ալ ու ալուան ես հազել	218
Ան Վասպուրական տխուր Հայաստան	235
Ահա գարուն գեղածիծաղ	195
Ահա ծագեց կարմիր արև	213
Ամէն առտու ոչխարներս կ'առնէի	243
Այն օրը, որ ես քեզ տեսայ	275
Անգթօրէն զիս դատում են	273
Առ կիթառդ ո՛ր սիրունիս	252
Արդեօք սրտիս իմ տխրազին	249
Արեւ, արեւ դուրս ելիր	200
Արթնցիր տիկին քունէդ	258
Արի իմ սոխակ, թող պարտէդ	212
Արիք Հայեր լուծը թոթուենք	209
Արիք սանուհիք, որդիք	216
Արշալոյսը նորէն բացաւ	240
Բանտիս դռներն էին եօթը	233
Բարի գեղեցիկ առաքինի ընկեր	274
Բաւ է որդեակք այսքան տարի	204
Բերին ամբողջ, ելաւ չորս կողմ	211
Գալղըն է՛յ վաթմանտալար	256
Գարունն է եկել նախշուն թեւերով	265
Գացէք, տեսէք, ո՞վ է կերել զէծ	204
Գիշեր ցորեկ մորմոքում եմ	285
Գիշեր ցերեկ կը հաւաքեմ տիս	249
Դալիշու ճամբէն տուջա	255
Դու անցար հերոս, դէհ հանգիստ	279
Եթէ կամօնք փրկել թշուառ	220
Ենեմք որդիք սուրբ Ներսէսի	227
Երբոր մայրը երկունքով	230
Երկիր քաջազանց	197
Եւ ասէին. զհայրենեացդ	232
Զարթեաւ սուսեր ի պատենի	237
Զէլթունցի կնք, մենք քաջ ունինք	219
Զէնքերս տուր մայրիկս	274

Է՛յ վաթման էյլ իւմմի	285
Է՛ր հեռանաւ քո մայրենի	247
Թող կորնչին վատ քիւրտերը	239
Թող պղպուլ չերգէ Մշոյ	208
Ի դուր են ի դուր բրնձաւոր	198
Իմ անուշիկ մայրիկս	244
Իմ գլխու ֆութէն կիտամ	202
Իսլամական գոռ վաշտերը	206
Լըճի մէջ նաւակը	253
Լուսին չկար մութ գիշեր էր	201
Խաղաղ դաշտի որդիք	220
Խաւարել եմ ինչպէս գիշեր	200
Կար ժամանակ որ ե Հայերն	228
Կ'ըսեն թէ աղջիկ մը	226
Կրանքամբուլին այն օղին է	277
Հաբբրան ջանէ ջան	275
Հաղիւ լուսոյ դողդոջ փայլ	250
Հաղիւ լրացաւ քսանմէկ տարին	277
Հայաստան երկիր դրախտավայր	228
Հայ եմ ես, մանիլ գիտցալ	221
Հայեր, այսօր աղաւ կեանքի նոր	236
Հայեր մինչեւ ե՞րբ արտասուենք	196
Հայր բանտէն չի վախնար	215
Հայկազունք պար բռնենք	197
Հայրենիք սրբազան, իմ սիրուն	223
Հայրիկը ծերացեր է	256
Հանգիստ եմ անուշ, անցար	280
Հապա քաջազունք, Հայոց	217
Հեռու եմ քնէ, օտար երկրի մէջ	226
Հով արէք սարեր ջան	248
Չախորդ օրեր ձմրան նման	282
Չայն տուր ո՞վ ֆէտա	233
Չմեռն անցաւ, գարուն է արդ	213
Մասի ճակոթին ամառալ	282
Մարտի դաշտը սլալէք	206
Մեզի մոռցաւ Հայոց ազգը	229
Մենք ունինք պեխեր մօրուք	263

Մի գեղեցիկ պարզ գիշեր	209
Մի երգիչ իմ սովակ	214
Մի հեծեր մայր իմ, մի հեծեր	244
Մի ի չափով ընդ մոլոր	231
Մութ է գիշերս, ինչպէս սիրտս ալ	264
Մրցանակացն հասարակ	224
Ննջեալ, որդիս, անուշ քնով	272
Ննջի՞ր մանուկ իմ սիրասուն	222
Նուադեալ փենաց իբրեւ լոյս	268
Շատ դարերու ցաւերով	241
Ռէ, դու բարեկամ պրած սրտերու	218
Ռչ, եղբարք, ոչ, օտարներէն	231
Ռ՛մ երջանիկ դու նրժգեհ	242
Ռվ ծիծեռնակ վարանած թռչուն	283
Ռշափ մարդիկ ափսոս	261
Ռւրեմն մնաք բարով աղնիւ	284
Պաղ աղբիւրի մօտին	223
Սիրելի դաշտն, ա՛խ ատրճանակ	245
Սիրեցի եարս տարան	240
Վայրագ քրդաց խօս վաշտերը	234
Վրէժ կը գտան չիրմաց	266
Տարի մ'ալ անցաւ գնաց	267
Տուր ձեռդ եղբայր, ժամ է	199
Փառք մեր անմահ և հարց	238
Քեզ ըսպատող չը մնաց	207
Քու ցուրտ չիրմիդ վրայ	270
Օ՛ն փութացէ՛ք, հասեալ է ժամ	270
Սրտումուդ իմտի եէմին	281

22300-

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0835306

1
2180